

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Pars Secunda. Amor sine reverentia magna non usurpans sanktum Dei
nomen. Ad secundum Decalogi præceptum: Non assumes nomen Domini
Dei tui in vanum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

tionis utrimque non fiat eodem tempore, & is cui alter resignavit, secunda collatione ante compermutantis resignationem moriatur, alter compermutator potest utrumque beneficium retinere, nisi aliud ex supradictis obster. Denique si resignatione ex parte unius compermutantium impleta, alter ex parte sua implere nolit, ille potest ad suum redire beneficium; ad quod aliqui novam collationem requirunt, alii non requirunt.

CAPUT LXXI.

Personis ecclesiastica natura & conditiones.

577 **P**ensio hinc est jus percipiendi fructus ex alieno beneficio. Triplex est: *Temporalis*, quæ dari potest etiam Laicis pro aliquo ministerio temporalis erga Ecclesiam, v. g. agenti res Ecclesie. *Spirituales*, quæ Clerico datur ob officium spirituale erga Ecclesiam; v. g. Suffraganeo, Vicario Parochi, &c. *Media*, quæ soli datur Clerico, non ob præstandum spirituale officium, sed ob cessionem vel resignationem, vel litis compositionem, aut aliam iustam causam. Ut autem quis capax sit pensionis Clericalis (id est spiritualis, vel mediæ) debet 1. esse Clericus. 2. habere ætatem 14. annorum, licet aliqui putent sufficere ætatem 7. annorum. 3. ferre habitum Clericalem, si pensio excedat 60. ducatos. 4. esse legitimus. 5. non excommunicatus, non irregularis, &c. licet Garcia, Lessius, & alii putent excommunicatum & irregularem esse capax pensionis.

578 Solus verò Papa ex stylo Curie, communique jure (statuente, ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur) per se loquendo potest beneficiis pensiones imponere: nisi forte consuetudo legitime præscripta quibusdam Episcopis hoc permittat. Principes autem nullo modo possunt Abbatis pensioni-

bus onerare, etiam ad pias causas, nisi sub beneplacito Papæ. Quod antequam interveniat, nullas vires habet quævis promissio, nec effectum obligatio. Et generaliter quicumque recipit pensionem ante confirmationem Papæ, tenetur ad restitutionem, cessatque ipsi pensio. Per accidens tamen omnibus Episcopis permittitur impositio pensionis. 1. ob paupertatem & senium ejus qui resignat. 2. causa compositionis in lite. 3. causa permutationis ob inæqualitatem fructuum. Quibus casibus pensio non extinguitur nisi morte pensionarii, in cujus favorem gravatum est beneficium; quo supervivente, solvi debet etiam a successore.

Cæterum pensio debet esse moderata, ne Beneficiarius nimis gravetur, maxime si beneficiarius sit curatum. Cujusmodi beneficiis nulla pensio (secundum Trid. sess. 24. cap. 13. de reform.) imponi potest, nisi excedant valorem 100. ducatorum. Generatim autem pensio non debet excedere tertiam partem omnium fructuum, quamvis Pontifex possit majorem imponere. Doctores communiter. Pensionarius autem 1. non obligatur ad Horas, sed ad Officium parvum B. Virginis. Quod si omittat, tenetur ad restitutionem. 2. non potest vendere pensionem sine licentia Papæ: quamvis possit redimere quinque annatis, conveniendo cum Beneficiario, ut istam accipiat summam pro pensionis extinctione, dummodo in resignatione vel cessione non intervenierit pactum de redimendo. 3. non potest illam commutare cum beneficio; aliàs foret simoniacus.

580 Quoad Beneficiarium pensione gravatum, eam tenetur solvere sub mortali, uti colligitur ex gravibus pœnis, scilicet excommunicationis & privationis beneficii, quibus solutio solet ipsi præcipi in Litteris eam assignantibus.

P A R S II.

Amor sine reverentia magna non usurpans sanctum Dei nomen.

Ad secundum Decalogi præceptum: Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.

Secundum istud præceptum necessarid consequitur primum. Quisquis enim summe colit & diligit aliquem, sine reverentia magna de ipso non loquitur. Si ergo Deum summe diligimus & colimus, summe cavere debemus, ne nomen ejus nisi summa cum reverentia usurpemus. Qua in re gravissimè peccant Christiani, proh dolor! nimis multi, per quos nomen Dei blasphematur. Siquidem teste Chryostomo homil. 10. in Acta, *nullus cum reverentia memor est nominis Dei. Et tu quidem, si dilexeris quempiam, ad nomen illius excitator efficeris: Deum autem sic continuo vocas quasi nihil. Nomen illius usurpas ut iram tuam in proximum demonstras, ut ipsi malum impreceris. Voca illum ut*

benefacias inimico. Voca illum in salutem animæ tuæ: tunc aderit; tunc laudificas illum. Voca sicut vocavit S. Stephanus, dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum.

Contra præceptum istud principaliter peccant, qui indebitè jurant. Ideò sic

CAPUT I.

Juramentum definitur ac dividitur.

Juramentum à S. Thoma q. 89. art. 1. sic definitur: *Juramentum est invocatio divini testimonii, ad fidem faciendam assertioni rerum presentium vel præteritarum (& est juramentum assertorium) vel ad confirmandam promissionem rerum futurarum, & est juramentum promissorium. Si fiat cum debiti;*

conditionibus, est actus latriæ, quo veritas Dei indefectibilis & omni-scientia recognoscitur, in quantum ipse assumitur in testem, ut per ipsum suppleatur insufficientia humani testimonii, duobus defectibus obnoxii, scilicet defectui veritatis (quia multi homines mentiuntur) & defectui cognitionis, quia humana cognitio deficit in multis, nec extendit se ad futura, nec ad secreta cordium, nec ad absentia, de quibus tamen homines sæpè loquuntur. Videri potest S. Doctor loco citato, ubi ad primum dicit, quòd ille qui nititur testimonio Dei jam dato (quod facit, qui auctoritatem sacre Scripturæ assumit ad probandam suam assertionem) non jurat; sed ille qui testimonium Dei implorat ut exhibendum. Et ad tertium quòd duplex est modus jurandi. Unus quidem per simplicem Dei contestationem, sicut cum aliquis dicit, est mihi Deus testis, vel coram Deo loquor, vel per Deum, quòd idem est, ut dicit Aug. lib. 1. de Serm. Dom. in monte cap. 30. Alius modus jurandi est per execrationem, dum scilicet aliquis se, vel aliquid ad se pertinens ad penam coram Deo obligat, nisi sit verum quòd dicit. Et istud dicitur juramentum execratorium.

2 Sed notandum 1°. circa priorem modum, hæc verba, testis est Deus, Deus scit, tam verum est quòd dico, quam ipsum Evangelium, &c. posse dupliciter proferri, enuntiativè scilicet, & invocativè; si invocativè proferantur, est juramentum; secus si merè enuntiativè: quia ille non jurat propriè loquendo, qui testimonium Dei non implorat ut exhibendum, ut patet ex præmissis verbis S. Doctoris. Unde pendet ab intentione proferentis, per illa facere vel non facere juramentum, inquit Urbanus noster ab Ascensione, benè advertens, quòd dum quis protulit verba, ut plurimum significantia juramentum, id est pro juramento ut plurimum accipi & proferri solita (cujusmodi illa esse significat S. Doctor) in dubio de intentione, judicandum esse juramentum.

3 Notandum 2°. ad rationem juramenti duo esse necessaria. 1um. est intentio jurandi, seu Deum vocandi in testem. 2um. est locutio, quæ in testem vocetur; quæ locutio partim est interna, seu intellectualis, partim externa, seu vocalis, id est vel voce vel alio signo exteriore expressa. Si alterutrum desit, non est juramentum. Unde patet 1°. eos qui ex ira videntur jurare, si non habeant jurandi intentionem, non tam jurare, quàm imprecari malum, vel iram manifestare. 2°. eos qui jurant per creaturas, vel fidem earum, propriè non jurare, nisi hoc faciant cum relatione ad Deum, sive ad divinam Veritatem in ipsis elucentem, quòd non est judicandum, nisi id expressè intenderint, vel usi sint verbis, quibus communi hominum sensu & usu juramentum esse creditur, cujusmodi sunt, per thronum Dei, per ignem Dei, in fide Dei, in fide Sacerdotis, per sanctum Evangelium,

&c. Qui verò dicunt, per fidem meam, fide boni viri, ordinariè intelliguntur loqui de fide humana. Et idem docent Navarrus cap. 12. n. 20. Cajet. hic articulo 6. Sotus lib. 8. q. 1. art. 1. de iis qui dicunt, in fide boni Christiani, boni Sacerdotis, &c. 3°. eos non jurare, qui dicunt, per meam conscientiam, in conscientia, in veritate, &c. secus qui dicunt, coram Deo loquor, Deus scit, Deus videt me vera dicere (nisi expressè intendant iis loquendi formulis enuntiativè uti, non invocativè) sic enim juravit Apostolus ad Galatas 1. Ecce coram Deo, quia non mentior. 4°. eos qui jurant per falsos deos, v. g. per Jovem, scientes Jovem nihil esse, potius jocari, & ludere juramenti imagine, quàm jurare; perinde ac si jurarent per chymeram: nisi forte id faciant ferò, vel ad imperium Tyranni, vel in illis circumstantiis, in quibus videantur honorem deferre Jovi, quo casu est actus idololatriæ. Illi verò qui falsum jurant per Jovem, quem putant esse Deum, sunt perjuri, si non effectivè, saltem affectivè.

Notandum 3°. juramentum aliud execratorium, aliud comminatorium. Aliud assertorium, aliud promissorium. Execratorium fit, non solum invocando Deum in testem, sed etiam in vindicem, nisi quòd asseritur verum sit, vel nisi promissum impleatur, v. g. dicendo: Destruat me Deus, hæc faciat mihi Deus, & hac addat, ita me Deus amet, me adjuvet, ita mihi sit propitius, per vitam meam, per salutem Regis, &c. Est enim æquivalenter dicere: Deus mihi vitam, Regi salutem eripiat, &c. ut notant Toletus, & alii passim. Comminatorium fit, juramento minas confirmando, ut juro per Deum quòd frangam tibi collum. Assertorium & promissorium explicatum est num. 1.

Notandum 4°. juramentum rursus aliud esse absolutum, aliud conditionatum, quòd scilicet habet conditionem expressam, vel tacitam ex dispositione juris, vel intentione jurantis. Aliud simplex, & alii passim. Comminatorium fit, juramento minas confirmando, ut juro per Deum quòd frangam tibi collum. Assertorium & promissorium explicatum est num. 1.

CAPUT II.

Juramentum esse potest bonum, & actus latriæ, si debita serventur conditiones.

PRIMA facie videtur illicitum jurare. 1°. 6 quia id prohibetur Matth. 5. Dico vobis non

non jurare omnino. Et Jac. 5. Nolite jurare.

2°. juramentum à malo est: ergo malum. Probatur assumptum ex Matth. 5. *Sic autem sermo vester: Est, est: Non, non; quod autem his abundantius est, à malo est.*

3°. non licet tentare Deum. Sed jurans hoc facit: quia exquirat signum divinæ providentiæ, dum petit divinum testimonium ad manifestandum aliquem effectum.

7. Nihilominus assertionis nostræ veritas patet ex dictis cap. 1. & confirmatur tum ex Deuter. 6. *Deum tuum timebis, & per nomen ejus jurabis.* Tum ex praxi Sanctorum, qui leguntur sua pacta & fœdera juramento firmasse, ut Abraham Gen. 21. Isaac ibid. cap. 29. Jacob cap. 33. Et frequenter Apostolus Paulus in epistolis suis. Qui etiam Hebr. 6. dicit: *omnis controversia finem esse juramentum.* Et ratio assertionis est, quia juramentum facit, ut ex reverentia divini nominis veritatem dicamus, pacta custodiamus, fidem servemus, controversias dirimamus: quæ omnia bona sunt, imò rebus humanis plerumque necessaria.

8. Præclare nihilominus S. Thomas q. 89. a. 3. docet juramentum non esse bonum, nisi ei qui bene utitur juramento. Ad bonum autem usum juramenti, duo requiruntur: 1°. quidem quòd aliquis non leviter, sed ex necessaria causa, & discretè juret: & quantum ad hoc requiritur iudicium, scilicet discretionis ex parte jurantis. 2°. quantum ad id quod per juramentum confirmatur, ut scilicet neque sit falsum, neque sit aliquid illicitum; & quantum ad hoc requiritur veritas, per quam aliquis juramento confirmat quòd verum est; & justitia, per quam confirmat quòd licitum est. Hactenus S. Thomas, verbis illis tres complectens conditiones ad juramentum licitum requisitas. Hierem. 4. *Jurabis: Vivit Dominus in veritate, & in iudicio, & in justitia.* Unde S. Hieronymus relatus cap. animadvertendum 22. q. 2. docet, quòd legitimum jurandum hoc habet comites, scilicet veritatem, iudicium, & justitiam: si ista defuerint, nequaquam erit juramentum, sed perjurium, saltem latè sumptum pro illicito juramento, cuiusmodi est illud quod non habet comites tres illas conditiones. Aliàs enim si perjurium sumatur strictè (prout usitatius & famosiùs accipi solet, & à S. Th. q. 89. a. 1. in argum. sed contra perjurium definitur esse mendacium juramento firmatum) ad rationem perjurii ut sic, non sufficit absentia solius iudicii, vel solius justitiæ, vel utriusque conjunctim; sed de necessitate requiritur absentia veritatis, juxta illud S. Doctoris ibid. *In juramento falsitas est de ratione perjurii.*

9. Præclare etiam S. Augustinus de mendacio c. 18. observat, juramentum non esse per se appetibile, sed ob necessitatem infirmitatis alterius, cui non aliter videretur persuaderi posse quod dicitur, nisi jurando fides fiat. Ita etiam S. Thomas q. 89. a. 5. dicens: *Juramentum non est habendum inter ea que sunt per se appetenda, sed inter ea que sunt huic vite*

Tom. II.

necessaria, quibus indebitè utitur, quicumque eis utitur ultra terminos necessitatis. Quia, ut ait ad 3. sicut medicina est utilis ad sanandam, & tamen quando est virtuosior, tanto majus nocumentum inducit, si non debite sumatur; ita etiam juramentum utile quidem est ad confirmationem; tamen quanto magis est venerandum, tanto est magis periculosum, nisi debite inducatur. Unde Eccli. 23. dicitur: *Vir multum jurans, replebitur iniquitate, præsertim dum ex loquacitate, aut malâ consuetudine (quam emendare non curat) quâcumque occasione jurat.* Ilte profectò, licet scienter falsum non juret, raro à peccato mortali excusatur. Tum propter omissionem reverentia nominis Dei, quod toties in vanum assumit. Tum propter contemptum, & scandalum inde communiter natum sequi. Tum propter periculum cui se temerè exponit (indiscriminatim jurando) etiam falsum jurandi; quod censetur interpretativè velle, qui non studet juramentum condire discretionis sale. Quo in genere non parum reprehensibiles sunt, qui (contra præceptum ejusdem Ecclesiastici ibid. *Juratori non assuescat os tuum: multi enim casus in illa*) juratori sic assuescunt, ut juramentum quasi ludum, vel sermonis condimentum putent. In quos videri potest invectiva zelosissimi Antistitis Salviani apud Sinnich. in Saüle lib. 1. §. 390. Videatur etiam S. Doctor. a. 7. ad 1. ubi docet, quòd juramentum adhiberi non debet, nisi in re, de qua aliquis firmiter certus est.

Nec obstant argumenta in contrarium. Ad primum enim dicendum 1°. cum S. Thomas art. 2. ad 1. quòd sicut Augustinus dicit in lib. de mendac. cap. 15. *Apostolus in epistolis suis jurans ostendit quomodo accipiendum esset quod dictum est, "dico vobis non jurare omnino," ne scilicet jurando ad facilitatem jurandi perveniamur, & ex facilitate jurandi ad consuetudinem, & à consuetudine in perjurium decidatur. Et ideo non invenitur jurasse nisi scribens, ubi consideratio cautior non habet linguam præcipiendam. Solum itaque prohibet jurare absque præscriptis conditionibus.*

Ad secundum dicendum 1°. cum eodem Aug. & S. Th. ad 2. cumque Innocentio III. cap. ecce Christus de jurejur. quòd Dominus non dixit juramentum esse malum, sed esse à malo, utique ab infirmitate proximi (quæ malum quoddam est) quatenus juramentum ex præmissis est ob necessitatem infirmitatis proximi. 2°. cum eodem Innocentio III. quòd Christus nusquam per Creatorem, sed per creaturam jurare prohibuit, ne per ejusmodi juramentum transferretur ad creaturam honorificentia Creatoris. 3°. rursus cum Augustino l. 1. de ferm. Domini in monte c. 31. cum diceretur, *"Ego autem dico vobis non jurare omnino, cur additum sit, "neque per cælum, &c." credo propterea, quia non putabant Judæi se teneri jurejurando, si per ista jurassent; & quoniam audierant, "redde"*

quam opere & in actu exercito negare censeatur, qui eam in falsitatis testem assumit, sive in materia magna, sive in materia parva. Neque enim esse potest Veritas & Veracitas divina, si testis est falsitatis, sive in parva, sive in materia magna. Unde non magis hinc dari potest materia parva, excusans à mortali culpa, quam in idololatria, vel quam in juramento per falsos deos; maxime cum secundum Aug. epist. 154. sine ulla dubitatione minus malum sit jurare per falsos deos veraciter, quam per verum Deum fallaciter.

Scio quòd Castro-Palao, & quidam alii doceant, non esse peccatum mortale rem levi juramento promissorio promissam non dare, si dum te daturum jurasti, dare intendisti, licet postea animus mutet: quia putant veritatem juramenti promissorii consistere in conformitate juramenti cum intentione jurantis pro tempore quo jurat, ita ut salva sit veritas ipsius, dummodo tunc verè intendat stare promisso, etiamsi ab ea intentione postea recedat. Sed hoc peperam docent: quia ex sancto Thoma vidimus, veritatem juramenti promissorii peti ex conformitate juramenti cum re promissa. Enimverò veritas hujus promissionis, v. g. *dabo tibi centum aureos*, non est conformitas ipsius cum intentione dandi, sed cum re promissa: quia ab eo quòd res est vel non est, propositio est vera vel falsa: propositio verò illa non est de re presenti, sed de futura, sive de eo quòd fiendum est, ut loquitur S. Doctor. Et ideo obligatio juramenti promissorii cadit super eam quam aliquis juramento firmavit. Tenetur enim facere verum id quod juravit, si possit. Per consequens obligatur ad id faciendum, quod juravit se facturum, ad hoc quòd juramenti sui veritas impleatur.

12 Ad tertium S. Thomas respondet quòd ille qui jurat, non tentat Deum, quia non imporat divinum auxilium absque utilitate & necessitate. Et non exponit se alicui periculo, si Deus testimonium adhibere noluerit in presenti. Adhibebit autem pro certo testimonium in futuro, quando illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, ut dicitur I. Cor. 4.

CAPUT III.

Obligatio juramenti promissorii.

13 Dicendum primò cum S. Thoma art. 7. quòd sicut juramentum assertorium quòd est de praterito, vel de presenti, debet habere veritatem: ita & juramentum promissorium, de his que sunt fienda à nobis in futurum. Et ideo utrumque juramentum habet quandam obligationem, diversimodè tamen. Quia in juramento quòd est de praterito, vel presenti, obligatio est, non respectu rei que jam fuit, vel est; sed respectu actus jurandi, ut scilicet juret id quòd jam verum est, vel fuit. Sed in juramento promissorio, de his que sunt fienda à nobis, obligatio cadit e contra super rem quam aliquis juramento firmavit: tenetur enim aliquis, ut faciat verum esse id quòd juravit: alioqui deest veritas juramento. Tenetur (inquam) propter reverentiam divini testimonii, quòd invocatur, ait S. Doctor ad 1. Aliàs Deus in falsitatis & mendacii testem assumitur: quòd quia semper grave est, sive in parva, sive in magna materia (quia, sive in magna, sive in parva sit, testis falsitatis assumitur ipsa Veritas, & infinita Veracitas, quòd sive corde fiat, sive opere, non potest non esse grave, cum perinde sit ac Deum negare) ideo juramentum promissorium, prout assertorium, graviter obligat in omni materia, quia gravitas obligationis ipsius non petitur ex materia, sed ex reverentia divini testimonii, seu divinæ Veritatis & Veracitatis,

quam opere & in actu exercito negare censeatur, qui eam in falsitatis testem assumit, sive in materia magna, sive in materia parva. Neque enim esse potest Veritas & Veracitas divina, si testis est falsitatis, sive in parva, sive in materia magna. Unde non magis hinc dari potest materia parva, excusans à mortali culpa, quam in idololatria, vel quam in juramento per falsos deos; maxime cum secundum Aug. epist. 154. sine ulla dubitatione minus malum sit jurare per falsos deos veraciter, quam per verum Deum fallaciter.

Scio quòd Castro-Palao, & quidam alii doceant, non esse peccatum mortale rem levi juramento promissorio promissam non dare, si dum te daturum jurasti, dare intendisti, licet postea animus mutet: quia putant veritatem juramenti promissorii consistere in conformitate juramenti cum intentione jurantis pro tempore quo jurat, ita ut salva sit veritas ipsius, dummodo tunc verè intendat stare promisso, etiamsi ab ea intentione postea recedat. Sed hoc peperam docent: quia ex sancto Thoma vidimus, veritatem juramenti promissorii peti ex conformitate juramenti cum re promissa. Enimverò veritas hujus promissionis, v. g. *dabo tibi centum aureos*, non est conformitas ipsius cum intentione dandi, sed cum re promissa: quia ab eo quòd res est vel non est, propositio est vera vel falsa: propositio verò illa non est de re presenti, sed de futura, sive de eo quòd fiendum est, ut loquitur S. Doctor. Et ideo obligatio juramenti promissorii cadit super eam quam aliquis juramento firmavit. Tenetur enim facere verum id quod juravit, si possit. Per consequens obligatur ad id faciendum, quòd juravit se facturum, ad hoc quòd juramenti sui veritas impleatur.

Ex his habes, juramentum tam promissorium, quam assertorium, ex veritatis defectu esse peccatum mortale; neque ab eo excusari ex materia levitate. De justitiæ defectu, infra. Quoad solius judicii defectum, Doctores plurimi censent solum esse veniale in divini nominis irreverentiam, si quis semel aut iterum leviter juret super re vana, vel levi, dummodò vera sit, & licita. Ita Sylvester verbo *juramentum* 2. n. 8. Sotus lib. 8. q. 2. a. 3. conc. 6. Navarrus cap. 12. n. 3. Toletus lib. 4. cap. 21. n. 12. Verum tamen qui paratus est ejusmodi juramenta frequentare, vel talem absque judicio & juxta necessitate jurandi frequentiam non curat emendare, mortaliter peccat, sive quia divini nominis irreverentia taliter sæpè repetita tandem fit notabilis, sive quia consuetudo absque judicio discretionis jurandi pessima est & mortifera, ut supra vidimus. Et tradit Aug. Serm. 30. de verbis Apostoli, & Serm. 10. inter Parisienses.

Dicendum 2°. quòd quicumque jurat aliquid se facturum, obligatur ad id faciendum, ad hoc quòd veritas impleatur, ut supra vidi-

mus, dammodo tamen duo alii comites ad-
sint, scilicet iudicium & iustitia. Unde si res
juramento promissa evadat illicita, vel majoris
boni impeditiva, cessat juramenti obliga-
tio: quia tunc materiae juramenti deest iusti-
& secundum Aug. relatum cap. si aliquid
22. q. 4. juramentum non est servandum,
quando vergit in deteriorem exitum. Quod
contingit quoties materia juramenti est illicita,
vel majoris boni impeditiva. Hoc tamen
non contingit dum quis, post juratam ma-
trimonii promissionem (sub impleta ex parte
alterius conditione copulae) vult ingredi
Religionem, nisi consentiat illa, cui promi-
sit: neque enim majus bonum invenitur, ubi
proximo damnum ac praedjudicium inferitur.
Ceterum qui jurat se facturum rem per se il-
licitam, duplex peccatum committit. Pri-
mum irreverentiae, seu profanationis nominis
Dei, qui quodammodo redditur fideiussor
& obles iniquitatis (quam ob causam jurame-
ntum de perpetrando veniali peccato mor-
tale peccatum est, prout docet Marchantius
Tribunalis Sacramentalis to. 2. tract. 3. tit. 9.
q. 2. reg. 2.) Secundum est voluntatis pra-
vae aliquid iniquè agendi.

17 Dicendum 3°. quod in materiis à matri-
monio distinctis juramentum promissorium,
etsi metu gravi injustè extortum, obligat, si
res promissa honestè praestari queat, & promi-
tens habuerit intentionem se obligandi. Ita
S. Thomas q. 89. a. 7. ad 3. & q. 98. a. 3.
ad 1. Unde si latroni, metu coactus, promi-
sisti sub juramento pecuniam, teneris dare,
nisi tibi per legitimam potestatem juramenti
obligatio relaxetur: quia, ut dicit S. Doctor
citato art. 7. ad 3. in juramento quod quis co-
actus facit, duplex est obligatio: una quidem,
quae obligatur homini cui aliquid promittit, &
talis obligatio tollitur per coactionem: quia il-
le qui vim intulit hoc meretur, ut ei promi-
ssum non servetur. Alia autem est obligatio,
quae quis Deo obligatur, ut impleat quod per
nomen ejus promissit, & talis obligatio non tol-
litur in foro conscientiae: quia magis debet dam-
num temporale sustinere, quam juramentum
violare; coactio namque non aufert juramen-
to promissorio vim obligandi ad implendum
illud quod licitè fieri potest. Et ideò si ali-
quis non impleat quod coactus juravit, ni-
hilominus perjurium incurrit, & mortaliter
peccat. Potest tamen (inquit S. Doctor) in
iudicio reperere quod solvit, vel Praelato de-
nunciare, juramentumque dispensationem & re-
laxationem petere, non obstante quòd contra-
rium juraverit. Quia juramentum non de-
nunciandi esset contra iustitiam publicam, a-
deòque vergeret in deteriorem exitum. Su-
per juramento verò non petendi dispensatio-
nem, potest petere dispensationem, & tunc
dispensationem super juramento solvendi pro-
missum petere. Ex dictis

18 Sequitur primò, eum qui juravit se redi-
turum in carcerem, quamvis injuriosum,
Tom. II.

obligari ad redeundum, licet sciat se injustè
plectendum. Ita Sylvester verbo *juramentum*
4. q. 26. Cajetanus hic q. 89. art. 7. ad 4. Sotus
lib. 7. q. 1. art. 3. Tolet. lib. 4. c. 22. contra
Navarr. c. 12. n. 18. quia cum illa promi-
sio fuerit prudenter facta (utpote sine qua
non obtinisset exitum ad componendas res
suas) ejus (utpote rei prudenter promissae)
executio est licita, adeòque servanda, si fue-
rit juramento firmata, ne Deus falsus testis
efficiatur, quae foret injuria magna in talem
ac tantam Majestatem. Quae etiam ratione qui
juravit ultas solvere, licet injuriosè exactas,
solvere teneretur, cap. *debitores* de usuris.

Sequitur secundò, juramentum per omnia 19
non sequi naturam actus juramento firmati:
quia promissio metu injusto extorta, arbitrio
promittentis revocari potest, ut passim do-
cent Theologi, & aperte innuit S. Doctor
suprà; secus si fuerit juramento firmata. Ju-
ramentum ergo quoad firmitatem non sequi-
tur naturam actus jurati, sed solum quoad
conditiones tacitas, & alias limitationes, quas
actus juratus habet ex jure, consuetudine, vel
contrahentium mente.

Sequitur tertio, non esse per omnia rationem 20
eamdem voti & juramenti: quia juramentum
non debet necessariò esse de meliori bono, sed
sufficit esse de eo quod licitè praestari potest;
adeòque potest esse de re indifferenti, quan-
do est in favorem alterius: quia in juramen-
to solum attenditur an executio sit licita, &
promissario commoda. In voto autem spe-
ctatur, an executio sit Deo gratior, quam
ejus omisso.

CAPUT IV.

*Juramentum promissorium ficto animo factum
illicitum est, est obligatorium tamen.*

Tripliciter contingere potest hujusmodi 21
fictio. 1°. si quis exterius juret sine ani-
mo jurandi. 2°. si juret animo jurandi, non
tamen se obligandi. 3°. si juret sine animo
implendi.

Dicendum 1°. juramentum sine animo ju- 22
randi esse intrinsecè malum, & nullà causà
licitum. Est S. Thomae in 3. dist. 39. & 2.
2. q. 89. a. 7. sicut & S. Bonaventurae, Richar-
di, Cajetani, Soti, Covarruviae, & aliorum
communiter contra Tamburinum l. 3. in De-
cal. c. 3. §. 2. dicentem: *certum esse, jurare sine
animo jurandi, non esse licitum sine causa, li-
citur esse cum causa.*

Sed hoc posterius dictum Gonet in discep- 23
tatione de opinione probabili fol. 154. meritò
pronuntiat improbabile. 1°. quia mendacium
est intrinsecè malum, & nullà causà, etiam
vitandae mortis, licitum, ut habetur cap.
super eo de usuris, & tradunt Aug. in lib. de
mend. Euseb. lib. 5. praeparationis evangelicae
cap. 5. S. Thomas 2. 2. q. 110. a. 3. Sed jura-
mentum sine jurandi animo foris praestitum
est mendacium: utpote cui aperte convenit
definitio mendacii, *locutio contra mentem:*

ergo, &c. 2°. Dei nomen & testimonium in vanum assumere est intrinsecè malum; sed jurare sine animo jurandi, est Dei nomen & testimonium in vanum assumere: cum non sit assumere illud ad finem propter quem debet assumi; scilicet ad firmendam veritatem & sinceritatem, sed ad fallendum & decipiendum, quo nihil vanius. 3°. finem principalem juramenti, ejusque fructum & securitatem evertere, est intrinsecè malum. Sed jurando sine animo jurandi hoc ipsum fit: quia finis principalis juramenti, est firmare veritatem & sinceritatem, quâ deficiente, deficit fructus ejus & securitas. Unde nisi teneantur homines gravi obligatione ad habendam sinceram intentionem cum jurant, prorsus evertitur juramenti fructus & securitas, ut bene Suarez, inde concludens, quod hæc est gravis obligatio proveniens ex intrinseca ratione juramenti, reverentiaque divini nominis & testimonii; cuius proinde transgressio est peccatum ex suo genere mortale.

4°. denique exterius dicere verba blasphemie in Deum, sine intentione blasphemandi, est intrinsecè malum, prout etiam intrinsecè malus est exterior cultus idolorum, sine animo colendi (quod Marcellinus Papa fertur egisse:) ergo similiter juramentum falsum, exterius factum sine animo jurandi, est intrinsecè malum; nec minus mortale peccatum, quam illa blasphemia, vel idololatria externa: sicut enim externum cultum applicare idolo est notabilis Dei inhonoratio; ita divinum testimonium applicare mendacio.

23 Quid si juramentum, sine animo jurandi, factum extra iudicium & contractum, non sit falsum? Illud à mortali excusant Sanchez lib. 3. Decalogi cap. 6. Bonacina, Lessius, &c. quia Deus tunc non videtur graviter inhonorari: cum in veri testem assumatur, & proximus non lædi supponatur. Sed cum finis principalis juramenti sit non solum firmare veritatem, sed & sinceritatem, probabilis videtur oppositum, maxime quando juramentum non est extortum vi, fraude, vel dolo ejus cui fit. Tunc enim maxime servanda est juramenti sinceritas, ne tollatur ejus securitas.

Unde in iudiciis & contractibus ficta juramenta ne citati quidem Doctores à mortali excusant: quia importantia iudiciorum & contractuum, & reverentia divini nominis in juramentis ibi præstitis sub gravi obligatione exigunt sinceritatem, sicut & in iudiciis obedientiam non fictam ad legitimum præceptum iudicis.

42 Dicendum 2°. certum esse, quod juramentum sine animo jurandi in foro externo obligat; in foro vero interno licet non obliget in quantum juramentum internum (quia reverà non est juramentum internum) videtur tamen obligare vi juramenti externi, ob reverentiam divini testimonii exterius assumpti; quod non solum in vanum exterius assu-

mitur, dum fide assumitur, sed etiam dum res juramento promissa non servatur. Unde ex juramento externo nascitur obligatio, non ratione intentionis obligandi (ut in contractibus) sed ex natura rei ob reverentiam divini nominis & testimonii, ut dictum est, innuereque videtur S. Thomas q. 89. a. 7. ad 4. ubi docet, juramentum dolo non extortum obligare secundum intentionem & sanum intellectum, non jurantis, sed ejus cui fit juramentum: *Quando (inquit) non est eadem jurantis intentio, & ejus cui jurat, debet juramentum servari secundum sanum intellectum ejus cui juramentum præstatur.* Unde Iñd. lib. 2. de sum. bono cap. 29. dicit: *Quicumque arte verborum quis juret; Deus tamen, quibus conscientie testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit. Et quod hoc intelligatur de dolo juramento (quale est juramentum fictum) patet per id quod subdit: dupliciter reus fit, quod & nomen Dei in vanum assumit, & proximum dolo caput.* Itaque si juratarius dolum non adhibeat, jurans obligatur secundum intentionem juratarii. Unde Gregorius dicit 21. Moral. 1. *Humanæ aures talia verba nostra judicant, qualia foris sonant: divina vero iudicia talia foris audiunt, qualia ex intimo proferruntur.*

Dicendum 3°. juramentum cum animo jurandi, sed sine animo se obligandi, esse obligatorium: quia obligatio inseparabilis est à juramento promissorio, facto cum intentione jurandi; nec est in potestate hominis efficiere ut sit tale juramentum, & non sit obligatorium: quia obligatio ex natura rei sequitur ex tali juramento, prout a fortiori colligitur ex dictis conclusionibus præcedenti. Ita Cajetanus art. 1. Sotus lib. 8. q. 1. a. 1. Becan. hic q. 4. contra Sylvest. & alios apud ipsum.

Dicendum 4°. juramentum animo jurandi, sed sine animo implendi factum, esse obligatorium, sicut votum factum animo vendendi, sed sine animo implendi. Et idem est in contractibus, in quibus animus non satisfaciendi non tollit obligationem.

Denique ut materiam præsentem verbo concludam, perjurus est, quisquis juramenti verba dolose profert; absque animo jurandi, vel se obligandi, vel implendi quod promissum est. Quid enim perjurium est, nisi mendacium juramento firmatum? Constat vero eos mentiri, qui juramenti verba profecerunt, & jurare, vel se obligare, vel promissum servare nolunt. Mendacium ergo juramento confirmant. Unde propositio ista: *Cum causa licita est jurare sine animo jurandi, si res sit levis, si ve gravis, ab Innocentio XI. jure damnata est.* Eandemque propositionem, sicut & duas sequentes: *Qui jurandi intentionem non habet, licet falso juret, non pejerat, etsi alio crimine tenetur, patet mendacii alicujus. Qui jurat cum intentione non se obligandi, non obligatur ex vi juramenti.* Clerus

Gallicanus in generali Conventu anni 1700. declaravit temerarias, scandalosas, perniciosas, bona fidei illudentes, & Decalogo contrarias.

CAPUT V.

Prorsus illicitus est restrictionum purè mentalium usus, nec ulla de causa licitus in iuramentis, nisi nec in iudiciis, contractibus, nec in ulla humana conversatione.

- 28 Sanchez l. 3. in Decal. c. 6. *Possunt (inquit) absque mendacio verba usurpari, licet ex sua significatione non sint ambigua, nec eum sensum verum admittant ex se, nec ex circumstantiis occurrentibus, sed tamen sensum verum reddant ex aliquo mente profertus reventio, quodcumque illud sit, ut si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, vel propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio sine iure, se non fecisse aliquid quod reverà fecit, intelligendo intra se aliud ab eo distinctum, quod non fecit, vel aliam diem, vel quodvis aliud additum, reverà non mentitur, nea pejerat, sed tantum non dicit veritatem determinatam, quam audientes concipiunt, & verba in se significant, sed aliam veritatem disparatam. Ita ille, addens, quod causa utendi his amphibologis est quovis id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tenendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censetur tunc expeditio & studiosa. Et quæ non inde deducit? Audiat & obstupescat Orbis.*
- 29 Nam ibidem n. 29. deducit 1°. quod mercator probabilem habens opinionem de iusta taxatione pretii mercis alicujus, falso eam pondere vendere possit, ad istam injuriam sibi compensandam. Et à Judice de eo postea interrogatus, sub restrictione mentali jurare, quod nec supra taxam vendiderit, nec falso usus fuerit pondere. Id etiam post ipsum docet Escobar tr. 1. exam. 3. n. 34.
- 30 2°. n. 24. quod testis non juridicè interrogatus super crimine commisso in oculis ipsius, respondere possit, & jurare, se nescire, subintelligendo, ut tibi dicam. Quod & asserit de teste juridicè interrogato, si ex confessa veritate prævideat sibi damnum.
- 31 3°. n. 29. quod testis, vel reus, bonâ fide Judici testatus vel confessus de crimine, si animadvertat quod absque ista confessione vel testificatione crimen non esset sufficienter probatum, tam iste, quam ille, sub mentali restrictione jurare possit, crimen ab ipso non esse commissum, seque mentitum fuisse illud testificando, vel confitendo.
- 32 4°. ibidem, quod reus juridicè interrogatus de homicidio quod commisit, jurare possit se non commisisse (subintelligendo criminose) si crimen istud per circumstantiam aliquam excusare possit, v. g. per ignorantiam facti, per sui defensionem, &c.
- 33 5°. num. 30. quod juridicè interrogatus

super veris indicis homicidii, v. g. an non tali horâ tranferit per locum ubi commissum fuit, id negare possit, si homicidium ipse non commiserit.

6°. num. 31. quod qui cessit foro, partemque bonorum suorum subduxit, ut habeat unde non mendicatò vivat; à Judice interrogatus, jurare possit, se nihil subduxisse; idemque facere possint testes, in creditorum damnum, dummodò sciant ipsum solum subduxisse necessaria ad non mendicatò vivendum.

7°. num. 32. quod mutuarius, à quo mutuum ante tempus repetitur, vel qui non est restituendo, sub mentali restrictione jurare possit, se mutuum non accepisse.

8°. num. 33. quod qui spondit se daturum puellam, si probabiliter credat se ad id non teneri, coram Judice jurare possit, se non spondidisse.

9°. ibidem, quod Clericus, vel alius, qui probabiliter putat se non debere gabellam, vel non debere tantam, jurare possit se non habere mercem illi gabellæ obnoxiam, tamen si reverà habeat.

10°. num. 34. quod suffragium habentes nominandi ad officium quoddam, quibus per Statuta vetitum est colloquium vel accessus ad aspirantium aliquem, jurare possint se ab accessu & colloquio abstinuisse, licet non abstinerint, dummodò non accesserint, &c. animo permittendi se subornari.

11°. num. 36. quod creditor, cui perluta est pars magna summæ in Chirographo specificatæ, interrogatus, an tota summa ipsi debita sit, nihilque ex ea acceperit, jurare possit, totam illam summam sibi debitam esse, nihilque de ea se recepisse, si quantum recepit, tantumdem ab eodem ipsi absque Chirographo debitum sit, dummodò nemini per hoc auferatur præferentia hypothecæ.

12°. num. 37. & 38. quod dum per vim jurare quispiam compellitur, se daturum pecuniæ summam, quam non debet, uti possit mentali restrictione & æquivocatione, ut non teneatur; vel usurpare verba purè materialiter, nullam ipsis dando significationem; atque hoc pacto eximere se ab obligatione, tamen si præsentibus inde scandalizari contingat. Quia ipsum credere debent ab obligatione exemptum restrictionis mentalis beneficio.

13°. num. 39. quod qui cogitur jurare, se desponsaturum puellam, ad quam desponsandam se non credit obligatum, id jurare possit, subintelligendo, si teneor, vel si mihi placitura sit in futurum.

14°. num. 40. quod mulier à marito separata, ob adulterium ipsius sibi notum, jurare possit se ad ipsum redituram (ad absolutionem in articulo mortis obtinendam) etiam si intentionem non habeat redeundi, subintelligendo, si ad id teneor.

15°. num. 41. quod is à quo pecuniarium mutuum petitur, ad quod præstandum non teneretur, jurare possit, se pecuniam non

- habere (quamvis habeat) subintelligendo ad nautandum.
- 44 16°. idem Sanchez ibidem c. 7. quod iusta de causa æquivocatione utens, mentalivè restrictione, jurare possit, (etiam in iudicio) se loqui absque ulla æquivocatione, &c.
- 45 17°. Tamburinus l. 1. in Decal. c. 3. §. 1. non solum subscribit Sanchezio, quod reis & testibus à Iudice interrogatis licitus sit restrictionum mentalium usus in iudicio, dum illegitimè interrogantur, sed etiam cum dubitant an legitimè interrogentur, licèt (inquit) reus ex candida & sincera responsione non timeat sibi grave malum inferri.
- 46 18°. Et l. 3. §. 3. idem censet in casu quo Iudex citatur legitimè per simplicem probationem interrogare, dum ex candida responsione periculum est vitæ.
- 47 19°. Jo. Sancius in selectis disp. 9. n. 6. licitum usum restrictionum mentalium ad ipsum quoque extendit tribunal Sacramenti pœnitentiæ (teste Diana tr. 1. resol. 55.) audentque asserere, quod si pœnitens probabiliter credat Confessarium non impensurum illi absolutionem, si fateretur consuetudinem peccandi, potest æquivocatione utendo (hoc improprio nomine mentalem ipse restrictionem cum Tamburino colorat) negare consuetudinem, ut fiat sensus, consuetudinem non habeo ad confitendum tibi de præsentibus. Et addit hoc procedere etiam de consuetudine proveniente ex occasione proxima, quam sine incommodo magno vitare non potest. Potest enim (inquit) æquivocando negare talem consuetudinem, licèt à Confessario de ea interrogatus.
- 48 Tam exorbitantia sunt opinamenta illa, ut ad illa confutanda necesse sit securim ad radicem ponere, & gemere quod inter defensores eorum sint aliqui viri docti, qui (ut Augustinus l. contra mendacium c. 18. ait) *est non verbis, respiciat tamen regulas figunt, sineque constitutum, quando debeat, quando non debeat pejerari. O ubi estis fontes lacrymarum? Et quid faciemus, quò ibimus, ubi nos occultabimus ab ira Veritatis, si non solum negligimus cavere mendacia, sed audemus insuper docere perjuriam?*
- 49 Dicendum ergo generaliter usum restrictionum purè mentalium esse intrinsecè malum, nulloque casu licitum, sive in iudicio, sive extra. Quia qui merè mentaliter restringit, mentitur, & si iuramentum addat, est perjurus. Perjurium enim, ut num. 8. dixi, est mendacium iuramento firmatum.
- Probatur primò, quia quisquis ea quæ vocaliter profert, purè mentaliter restringit, vel verbis secundùm communem ea intelligendi morem, personarumque & circumstantiarum circumstantias, ab audientibus intellectis, significat contrarium ejus quod in mente habet, prævaticator est divinæ legis, veteris novique Testamenti: loquitur enim mendacium, assumit nomen Dei in vanum, proximum dolo capit, perjuratque. Quæ

omnia utriusque sacræ Paginæ oraculis prohiberi constat ex Psalm. 14. *Domine qui habitat in tabernaculo tuo? ... qui loquitur veritatem in corde suo... qui jurat proximo, & non decipit... qui (ut Dominus ait Pf. 23.) non accepit in vano animum suum, nec juravit in dolo proximo suo.* Ille verò in dolo jurat, qui profert sermonem menti discordem, dum jurat: cum perjurium sit nequiter decipere credentem, can. in dolo 22. q. 2. In nova etiam lege dupliciter Veritas prohibet, dum præcipit simplicitatem: *estote simplices sicut columba.* Illi verò de quibus agimus, sunt duplici corde; ipsis proinde vè dicitur Eccli. 2. *Va duplex corde.* Quia, ut Augustinus contra mendacium c. 3. ait, *aliud habet in animo, & aliud verbis, vel quibuslibet significationibus enuntiat.* Unde etiam duplex cor dicitur esse mentientis, id est duplex cogitatio, una rei ejus quam veram esse vel scit, vel putat, & non profert; altera rei quam pro ista profert, sciens falsam esse, vel putans.

Secundò, quia *qui sophisticè loquitur, odibilis est.* Eccli. 38. multò ergo magis qui sophisticam locutionem, id est ad decipiendum compositam, iuramento confirmat.

Tertiò, restrictionum mentalium usum improbat unanimis Patrum traditio: utpote generaliter asserentium responsionem esse debere ad mentem interrogantis, secundùm communem hominum usum responsionis verba accipientis. Siquidem Tertullianus l. 4. contra Marcionem c. 38. *Iusta (inquit) & digna prescriptio est, in omni questione, ad propositum interrogationi pertinere debere sensum responsionis. Ceterum aliud consilienti, aliud respondere, dementis est.*

Lactantius l. 1. c. 18. *Est enim nefas, eum qui veritati studeat, in aliqua re esse fallacem, atque ab ipsa, quam sequitur, veritate discedere. Nec aliquando committet, ut lingua interpres animi, à sensu & cogitatione discordet.*

Basiliius in Pf. 14. *Falsa non est res? Negatio sequatur. Falsa est? Consensu firmetur.* Cura ullam verborum implicationem ad aliud respiciens, ipsam per se veritatem studet exprimere simplici & nudà usus assensione.

S. Gregorius Nazianzenus (prout idem narrat epistolâ 124.) *Mendacium & sermonem artificiosum, & ad detractionem concinnatum, ita abominatus est, ut qui sciret mendacium ex diabolo progenitum esse, Dominumque omnes eius, qui loquuntur mendacium, perdituros.*

Augustinus in Pf. 33. explicans verba illa: *labia tua ne loquantur dolum, sic habet: Quid aliud est loqui dolum, nisi aliud labiis promere, cum aliud claudatur in pectore?* In Pf. 51. *Quid est lingua dolosa, ministra fallacia... aliud in corde gestantium, aliud ore promentium.* L. contra mendacium c. 18. hunc sibi casum objicit: *Ecce gravi morbo periclitatur egrotus, cuius jam vires ferre non possint, si ei mortuus unicus & charissimus filius nuntietur. A te querit, an vivat, quem vitam finisse tu nosti. Quid respondebis, quando*

quando quidquid aliud dixeris, prae unum de tribus, aut mortuus est, aut vivit, aut nescio, nihil aliud credit ille quam mortuum... Ex illis autem tribus duo falsa sunt, vivit, & nescio, nec abs te dici possunt, nisi mentiendo. Illud autem unum verum, id est mortuum esse, si dixeris, & perturbati hominis mors fuerit subsecuta, abs te occisus esse clamabitur, inquit. In casu tam perplexo si licitum Augustinus credidisset restrictionis mentalis usum, ad impediendam hominis aegrotantis mortem, non dixisset, ex tribus illis duo falsa esse, vivit, & nescio, nec dici posse, nisi mentiendo: do: falsa quippe non essent, nec mendacia, si sine mendacio & falsitate dici possent cum restrictione mentali, v. g. vivit secundum animam, nescio ut tibi dicam. Ita vero sine mendacio & falsitate taliter dici non posse evidenter censuit Augustinus, dum absolute & absque exceptione ulla dixit, nisi mentiendo dici non posse; nec in casu tam perplexo respondit duo illa, cum mentali restrictione, salvâ vitâ patris aegrotantis, sine falsitate & mendacio dici posse; sed hoc unum respondit: Moveor his oppositis vehementer, sed mirum si etiam sapienter.... Nec me movere.... quod, nobis mentiri volentibus, & hominibus vero aucto morientibus, homicida dicitur veritas; addiditque ne licitum quidem mendacium ad liberandum infantem in carcere infidelium detentum à periculo salutis aeternae, etiam mendacio baptizari, salvatiquae possit, deceptus mendacio custodibus; quia etiam in hoc (inquit) invidiosissimo casu, quò confugiam nisi ad te veritas? Ad restrictionem ergo mentalem non credit licitum sibi confugium, quia ad eam confugere, non est ad veritatem confugere. Unde epist. 125. ad Alypium: Illud (inquit) sanè rellissimè dici non ambigo, non secundum verba jurantis, sed secundum expectationem ejus cui juratur, quam novit ille qui jurat, fidem jurationis impleri.... Unde perjuri sunt, qui, servatis verbis, expectationem eorum, quibus juratum est, deceperunt. Epist. 126. Expectationem eorum quibus juratur, quisquis deceperit, non potest esse non perjurus.

56 S. Prosper apud Hincmarum l. de divortio Lotharii & Tetbergæ :

At si jurandi te causa perurget, & arctat, Id puris verbis, id gere mente piâ.
Nec verbi arte putes te fallere posse Tonantem,
Cui nihil abstrusum est, cui tua corda patent.
Qui non ut juras, sed ut id jurasse putavit
Cui juras, audit, sicque es utriusque reus.
Nempe Deo, in vanum cuius vis sumere nomen,
Seu socio, quem atrâ fallere fraude paras.

57 S. Isidorus l. 2. sent. c. 31. Quicumque arte verborum quisque juret; Deus tamen, qui conscientia testis est, ut accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit, qui & Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo caput.

58 S. Thomas 2. 2. q. 89. a. 7. ad 4. Quando non est eadem jurantis intentio, & ejus cui jurat, si hoc procedat ex dolo jurantis, debet

juramentum servari secundum sanum intellectum ejus, cui juramentum prestatur.

S. Ignatius, Societatis Fundator, & ipse mentales restrictiones, velut humanae societati perniciosas, est detestatus, teste Massæo in vita ipsius l. 3. c. 10. ubi sic: Suspensa, vel ambigua, vel obscura verba, perplexum de industria incertumque sermonem, sui barbaras artes, & subdola mendacii regumena, fideique ac societatis humane perniciem semper est detestatus.

4.º. probatur ex sequentibus propositionibus ab Ecclesia damnatis: Siquis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propriè sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio sine, juret se non fecisse aliquid quod reverà fecit, intelligendo intra se aliquid quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, reverà non mentitur, nec est perjurus. Est 26.º. inter damnatas ab Innocentio XI. talis proinde judicio Ecclesie verè mentitur, estque perjurus. Propositio verò 27.º. ab eodem damnata, est ista: Causa justa utendi his amphibologis, est quoties id necessarium est aut utile ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium actum virtutis, ita ut veritatis occultatio confectur tunc expediens & studiosa. 28.º. Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali prestare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exipientis: quia non tenetur facere crimen occultum. Hæc propositio scandalosa est. (ait Clerus Gallicanus) perniciofa, patrocinatur humana ambitioni, perjuriam excusat, &c.

5.º. probatur ratione multiplici. Prima petitur ex hoc universalissimo juris naturalis principio: Non facias, quod pati nolis. Ipsimet autem mentalium restrictionum defensores ægrè ferrent sibi à discipulis suis per artificium ejusmodi restrictionum illud, juxta illud Augustini Enchirid. 17. Usque adeo rationabilis natura refugit falsitatem, & quantum potest, devitat errorem, ut falli nolit, etiam quicumque amant fallere, & fallentes defendere.

Secunda ratio: quacumque probant mendacium esse prorsus intrinsecè malum, nullaque de causa, vel necessitate licitum, idem probant de restrictionum purè mentalium usu. Si enim ideò intrinsecè mala, nulloque casu licita mendacia, quia societatem humanam evertunt, eandem pariter evertit restrictionum mentalium usus. Nam si usus earum licitus esse posset, nullus unquam securus esse posset de fide & mente alterius, sive in familiaribus colloquiis, sive in stipulationibus & contractibus, sive in fœderibus juramento firmatis, sive in judiciis, &c. quia si contra verborum sensum ab omnibus, etiam prudentibus, omnibus circumstantiis externis consideratis, intelligi solitum, loqui liceat, sensum prorsus alium solâ mente intelligendo; impossibile e-

rit quod alter alterius loquentis mentem intelligat, quantumcumque prudenter ad ejus verba, & omnes circumstantias attendat. Unde & Catholicam Ecclesiam hæretici calumniantur, quod in ea modus per mentales restrictiones fallendi proximum doceatur, per quas hodie multi à mentalium restrictionum defensoribus seducti, & proh dolor! nimis multi, etiam aliqui bonæ animæ in corde & corde, hoc est in dolo loquuntur, diabolo iis facile persuadente, ut per mentales restrictiones fallant proximum, quibus persuadere non potest ut ipsum fallant per mendacium, sub mendacii nomine ipsi propositum. Sic omnis controversiæ humanæ finis cum Apostolo dici non poterit juramentum, dum etiam in juramentis restrictionum mentalium Advocati licitas illas faciunt; licitam proinde humani sermonis inimicam dupliciter. Nec refert quod ad licitum earum usum causam justam requirant: quia facile quisque sibi justam iis utendi causam præsumet. Denique dum etiam in judiciis, & Sacramentis, usus earum licitus asseritur, per cum sacra omnia & profana, publica & privata æquè ac per mendacia pervetuntur, ac perturbantur.

62. Atque hinc tertia ratio petitur, ex eo quod restrictionum mentalium doctrina Ecclesiæ ac Reipublicæ, non secus ac humanæ societati, omnino sit perniciofa. Quia si doctrina illa vera sit, non solum nulla amplius inter homines erit fides & societas, dum alter alteri verba dabit, quasi fidem suam obligans, sed mentali restrictione occultam intentionem se non obligandi celabit; sed nulla quoque amplius erit Sacramentorum religio, nulla Judiciorum & Magistratum auctoritas, imò ne ipsius quidem Tribunalis Pœnitentialis, ut de rei alicujus veritate, aut bona hominum fide sit securitas: quia omnium etiam Judicum istorum interrogatio & auctoritas, restrictionum mentalium usu eludi poterit, prout earum patroni docent, secundum quos testis interrogatus an committi viderit crimen, quod vidit, jurare potest non vidisse; reus pariter se non commisisse quod commisit; mercator, se solvisse, vel restituisse, quod non solvit, nec restituit; promotus ad Magistratum, pro sua promotione se pecuniam non dedisse, quam dedit, &c.

63. Quarta ratio, usque adeo exorbitant mentalium restrictionum defensores, ut ne ipsos quidem pudeat asserere, quod in Deo locum habeat amphibologia & mentalis restrictio. Blondellus in Thesi Anglo-Leodiensi anni 1686. conclus. 30. *Non existimamus negandas Deo ambiguas, aut etiam non integras externè locutiones; imò talibus de facto usus est Christus Dominus.* Sanderus in Thesi Anglo-Leodiensi ejusdem anni conclus. 24. *Patriarcha & Propheta, Angeli, ipse Christus, nedum viri justii & Sancti amphibologiis, & restrictionibus mentalibus usi sunt.* P. Daniel in novissima responf. ad Litteras Provinciales, Verùm hanc propo-

sitionem Clerus Gallicanus in Generali Conventu anni 1700. hæc censurâ notavit: *Hæc propositio scandalosa est, temeraria, mystice, prophetice, parabolice dicta, vel tacita, cum vulgaribus gestis confundit, sanctorum Patrum acta ludibrio vertit, ipsis etiam Angelis injuriosa, erga Christum contumeliosa, & impia.* Enimverò religio in totum tollitur, Deique perinde ac hominum dictis fides omnino admittitur, si restrictionum mentalium usus ipsi quoque Deo, Christo, Angelis, Patriarchis & Prophetis tribuitur. Quomodo enim hoc dato scire possumus, Deum, Christum, Apostolos, Prophetas, divinitatis nobis arcana, cæteraque Christianæ religionis mysteria credenda proponentes, mentali restrictione verba sua non obvolvissè, v. g. dum Deus revelavit se unum in natura, trinum in personis; Verbum carnem factum; corpus, animam, divinitatem, Christum totum sub speciebus Eucharisticis realiter ac substantialiter contineri, &c.? Et quid in verbo Dei, quid in promissis & minis, quid in præceptis firmum erit, si locum in Deo habet mentalis restrictio? Nihil profectò magis firmum erit, quàm si in Deo locum haberet mendacium: fides proinde divina æquè subvertetur atque humana subvertetur, si in dictis hominum talis restrictio licitè usurpari possit. Unde August. epist. 28. aliàs 8. *admisso semel in tantum auctoritatis fastigium officioso aliquo mendacio, nulla illorum librorum (factorum) particula remanebit, que non ut cuique videbitur, vel ad mores difficilis, vel ad fidem incredibilis, eadem perniciosissima regulâ ad mentis, seu mentaliter restringentis Auctoris consilium officinamque referatur.* Et quemadmodum Augustinus ibidem concludit, *fluctuare auctoritatem Scripturarum divinarum, ut in eis quod vult quisque credat, quod vult non credat, si semel fuerit persuasum aliqua illos viros, per quos hæc nobis ministrata sunt, in scripturis suis officiosè potuisse mentiri; idem pariter concludendum erit, si semel persuasum fuerit, potuisse Deum, Christum, Prophetas, Apostolos aliquâ uti restrictione purè mentali.* Et quomodo eâ non usos, hæreticis persuadere poterunt earum patroni, dum v. g. Christus dixit: *Hoc est Corpus meum?* Quomodo ipsos convincere? Et quis scire poterit, an Deus in promissis suis, & minis, eâ usus non fuerit, v. g. dum peccatoribus ignea æternam comminatus est? Et quid aliud reipsâ faciunt plurimi Casuistæ, dum omnia penè juris naturalis ac divini præcepta tot restrictionibus ac interpretationibus evertunt? Nonne dum v. g. Deus præcipit, ex toto se corde diligere, hanc ipsi restrictionem tribuunt, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam quâ justificemur? Quando verò præcipit, *Diliges proximum tuum, &c.* nonne prætendunt id cum hac restrictione dixisse, *per solos actus externos?* Non occides: *nisi bona remporalia, vel honor defendi aliter non possit.* Non

Non fallum testimonium dices: nisi iusta de causa mentaliter restringas, &c.

64 Quinta ratio: restrictionum mentalium doctrina ipsosmet earum defensores omni fide indignos reddit, in iis quæ dicunt, perinde ac si doctrinam de licito iustis de causis mendacio sustinerent: ita ut ipsis applicari queat id quod Augustinus L. de mendac. c. 8. dicit: *Quomodo credendum est ei, qui putat esse mentendum (vel restrictione mentali utendum) ne forte & tunc mentiatur (seu mentali restrictione utatur) cum præcipit esse mentendum, seu mentali restrictione utendum, seu cum aliud quodcumque dicunt?* An forte jurabunt se non mentiri, nec mentali restrictione uti? Verum non ideo fides ipsis securè præstabitur; unde enim constare poterit, quòd illud ipsum non iurent cum mendacio, vel restrictione mentali? Vel hinc ergo appareat quàm noxiæ sint societati humanæ. Nam, ut S. Thomas q. 109. a. 3. ad 1. ait: *quia homo est animal sociale, naturaliter unus homo debet alteri id sine quo societas humana servari non potest. Debet ergo aliis sic convivere, ut credibilis, seu fide dignus sit, dum cum aliis loquitur: qualis profectò non est, dum restrictionum mentalium defensor esse cognoscitur. Quia eo ipso jure suspectus esse potest, an iis non utatur, dum aliis loquitur: utpote cujus in loquendo veracitas nota esse non potest per ea quæ exterius dicit, magis quàm si idiomate aliis ignoto, aliis loqueretur. In ipsos proinde quadrat, quod in simili Augustinus l. 19. de civit. Dei c. 7. dicit: *facilius sibi animalia muta, etiam diversæ generis, quàm illi, duo nique homines diversorum idiomatum, quorum alter alterius idioma non novit, cum sint homines, ambo sociantur. Quando enim quæ sentiunt, communicare inter se non possunt, propter solam linguarum diversitatem (vel propter mentalem aut vocum restrictionem) nihil prodest ad consociandos homines tantùm similitudo naturæ, ita ut libentius homo sit cum cane suo, quàm cum homine alieno.**

65 Sexta ratio: eadem doctrina ipsius etiam defensores inidoneos reddit ad officium Superioris ac Judicis, quia ipsis legitimam adimit præcipiendi auctoritatem, sicut & justam parendi subditis impostam adimit necessitatem. Si enim reus à Judice interrogatus (qui legitimus Superior est respectu ejus qui judicatur, ut docet S. Thomas q. 69. a. 1.) non teneatur ad confessionem criminis saltem capitalis, etiam semiplenè probati, sed possit illud celare mendaciis, vel restrictionibus mentalibus, prout ipsi docent: Judex non potest reum per torturam ad criminis ejusmodi confessionem ullatenus adigere (cum iniquum sit ipsum per torturam adigere ad extorquendam confessionem, ad quam non tenetur) & sic auctoritas Judicis non sufficet, saltem ut plurimum, ad puniendos malefactores.

66 Septima ratio: sicut mendaciorum, sic

Tom. II.

mentalium restrictionum usus omninò advertatur institutioni vocum: utpote ad hoc institutarum, ut signa sint mentalium conceptionum, prout testatur Philoſophus l. 1. Perihermen, dum ait: *verba sunt earum quæ in anima sunt passionum notæ.* Testatur & Augustinus Enchirid. 22. *verba propterea sunt instituta, non per quæ se invicem homines fallant, sed per quæ in alterius quisque notitiam cogitationes suas perferat. Verbis igitur uti ad fallaciam, non ad quod instituta sunt, peccatum est.* Et ideo Bernardus in sententiis: *Chaos magnum inter nos firmatum est, nisi interveniente quasi instrumento verborum, fiat ad invicem transitus quidam cordium, in communicatione cogitationum. Hæc necessitate inventa sunt verba.* Et S. Thomas q. 109. a. 3. ad 1. *quia homo est animal sociale, naturaliter unus homo debet alteri id sine quo societas humana servari non potest. Non possent autem homines ad invicem convivere, nisi sibi invicem crederent, tamquam sibi invicem veritatem manifestantibus. Et ideo virtus veritatis aliquo modo ascendit rationem debiti.* Vide infra n. 86.

67 Octava ratio: restrictiones purè mentales purè sunt mendacia; non solum quia contra eas militant quæcumque militant contra mendacia, prout hætenus ostensum est; sed & quia mendacium est dictio seu locutio contra mentem; atqui ille contra mentem loquitur, qui per verba exteriora scienter aliud significat quàm quod apud se habet in mente, ut patet ex Aug. l. de mend. c. 3. *Ille mentitur qui aliud habet in animo, & aliud verbis vel quibuslibet significationibus enuntiat.* Et D. Th. q. 3. a. 1. *Ad virtutem veritatis pertinet, ut quis talem se exhibeat exterius per verba exteriora, qualis est: unde veritati opponitur quòd aliquis per verba exteriora aliud significet, quàm quod habet apud se: quòd ad mendacium pertinet.*

68 Deinde cum falsum ab sciente dicitur, procul dubio mendacium est, inquit Aug. q. 68. in Levit. Ab eo verò qui scienter voce, vel aliis signis exterioribus exprimit contrarium ejus quod mente gerit (licet mentis ipsius restrictione verificabile sit) falsum ab sciente dicitur. Non enim ab ipso verum dicitur: quia veritati opponitur quòd aliquis per verba exteriora aliud significet, quàm quod mente gerit, ut vidimus ex S. Thoma. Ergo falsum ab ipso dicitur, idque scienter: scit enim verba sua aliud significare, quàm illud quod mente gerit. Rursus qui scienter profert verbalem dictionem, seu locutionem, difformem rei, per ipsam ex instituto significatæ, id est quæ non se habet in significando, ut res per ipsam ex instituto significata se habet in essendo, scienter profert falsum (quia ab eo quòd res est vel non est, prout per propositionem ex instituto significatur, propositio est vera vel falsa) ex instituto, inquam, quia non est cujusque pro arbitrio imponere, vel mente fingere significationem verborum; sed in commercio seu societate hominum id significant verba, ad quod significandum sunt instituta. Ille ergo qui sciens se v. g. fecisse illud furtum, de

quo interrogatur, verbaliter dicit se illud non fecisse, solâ mente addens se non fecisse tali die, tali manu, &c. scienter profert verba-lem dictionem falsam, utpote difformem rei per ipsam ex instituto significata: non enim ex instituto significat illud quod solâ mente addit, sed absolute & sine addito furtum illud ab ipso factum non esse, quod ipse scit à se absolute factum esse. Ergo scienter profert verbalem locutionem difformem rei per ipsam ex instituto significata. Ergo scienter profert falsum. Ergo mentitur.

69 Enimverò illi Patres Græci, qui mendacio officioso pro solo casu gravissima necessitatis (in speciem saltem) patrocinati sunt, ut Origenes, Abbas Joseph, Chrystostomus, Theodoretus, Oecumenius, cumque ipsis Hieronymus, & Cassianus (collat. 15. dicens: *Mendacio mendum*, ut hellebor o, quod absque summi discriminis necessitate perceptum, præiens affert exitium) quid aliud per mendacium intellexerunt, nisi quod Adversarii per mentales intelligunt restrictiones? Id adeò evidens est, ut ipsimet Adversarii fateantur, Lessius utique lib. 2. de just. cap. 47. dub. 6. & Raymundus in splendore veritatis cap. 12. num. 12. & 14. qui volentes excusare Patres illos, aiunt eos mendacium vocasse orationem alio sensu dictam, seu habentem tacitam mentis limitationem. Et certè siquid aliud mendacii nomine intellexissent, mendacium excusare nunquam vel cogitassent: quia nunquam illud excusarunt, nisi in extrema vel urgentissima necessitate, ut vidimus. Siquid verò aliud est restrictio purè mentalis, quam mendacium, nulla unquam esse potest vel potuit necessitas mendacii: quandoquidem mentalis restrictionis artificio necessitati cuiuscumque possit & semper poterit occurrere. Ergo ex illorum Patrum mente restrictiones purè mentales pura sunt mendacia, easque (Adversariis fatentibus) ipsi mendacia vocarunt. Si vocarunt mendacia, procul dubio censuerunt esse mendacia. Aliàs eo ipso mentiti fuissent, quo mendacia dixissent quæ mendacia non esse credidissent. Unde Augustinus, Prosper, aliique Latini Patres, qui contra Græcos illos scripserunt, de veri nominis mendacii illos sine dubio intellexerunt: bene quidem; aliàs ipsorum disputatio tota in æquivoco laborasset. Quod nec dici, nec cogitari potest, sine tantorum Patrum injuria & præiudicio.

70 Et ideo vel ipse Caramelet (licet aliàs indulgentium opinionum liberalissimus defensor) Theol. fundam. n. 1282. vi veritatis adactus est ut diceret: *Est mihi innata averso contra restrictiones mentales; si enim continentur intra terminos pietatis & sinceritatis, necessaria non sunt. Nam omnia quæ ipse prestare possunt, præstabunt consignificantes circumstantia. Quod si tales dicantur, ut etiam ibi admittenda sint, ubi desunt circumstantia significantes (ignoscant mihi earundem Authores & Propugnatores) volunt humanam societatem, & tamquam pestifera damnanda sunt. Quoniam semel admissa*

aperitum omni mendacio. & omni perjurio viam: & tota differentia in eo erit, ut quod heri vocabatur mendacium, naturam & malitiam non mutet, sed nomen; ita ut hodie jubeatur restrictio mentalis nominari. Quod est virtus condire saccharo, & seclis specie virinis colorare.

Ultima ratio: si restrictiones purè mentales adhibere liceat verbis, eadem ratione licebit & externis adhibere factis & realibus signis; adeòque in evidenti periculo amissionis vitæ, vel bonorum, licita erit fumigatio, prostratio, genuflexio exterior, ex institutione gentis (ubi quis reperitur) significans adorationem idoli, dummodò quis ea signa solâ mente restringat & dirigat, non ad idolum, sed ad crucem in occulto positam, quam manu gestet, vel in altari inter flores abscondat. Quod quidem licitum putarunt aliqui Missionarii Chineses, mentalium restrictionum defensores, qui earum ulum crediderunt licitum in factis, ex eo quòd putarent licitum in verbis. Sed quia id omnino illicitum pronuntiavit sacra Congreg. de propaganda fide, Innoc. X. approbante, opposito modo concludendum est, ulum earum restrictionum esse omni casu illicitum in verbis, ex eo quòd illicitus sit in factis & realibus signis externis.

CAPUT VI.

Corollaria ex præmissis.

Collige 1°. Scabinos, & alios Officia-rios juratos, qui in Belgio, secundum Edicta Principum Belgii, faciunt hanc vel similem jurandi formulam (anno 1626. præscriptam) *Furo me nec pro statu isto assequendo, nec ejus ininiis quidquam cuiquam, sive in pecunia, sive in alia quacumque re obtulisse, promississe aut dedisse: nec item offerri, promitti, aut dari curasse, vel curaturum aut daturum directe vel indirecte, aut quovis alio modo: salvo dumtaxat eo quod pro expeditione dari consuevit, reos esse perjuri si fecerint aliquid eorum quæ in ista juramenti formula continentur, juxta quod planissimè verba sonant. Ita Theologi & Jurisperiti Lovanienses in Responso anni 1634. id tradentes tamquam veritatem indubitam. Quid enim perjurium (inquiunt) nisi jurare quod falsum quis arbitretur, videlicet se non fecisse, quod se fecisse novit? Unde August. serm. 28. de verbis Apostoli c. 2. *Da, inquit, alium, qui scit falsum esse, & dicit verum esse, & jurat tamquam verum sit, quod scit falsum esse: videtis quam ista detestanda sit bellua, & de rebus humanis ex-terminanda? Quis enim hoc fieri velit? Omnes homines talia detestantur. Cujus quidem rei ratio ut enucleatius intelligatur, sciendum est, certam receptissimamque esse veritatem, eum qui sponte sua, nemine nisi propriâ ambitione assequendi honoris impellente, juramento se ingerit, & ejus necessitati se exponit; atque interim Princeps vel per se, vel per Statutum justis de causis latum, præcipit ut juret veritatem; non posse aliter jurare quam secundum**

mentem Principis, vel Statuti: tunc enim maximè cessat omnis causa, vel apparenter legitima, fucanda veritatis. Nam & Princeps, ut supponimus, legitime jubet, & Principi legitime præcipienti obediendum esse lex humana & divina, naturalis & æterna testatur. Nec Principi obedire potest, nisi eo sensu jurando, quem mens Principis postulat, & ipsa verba planissimè sonant. Nam in illis circumstantiis, privato sensu, à sensu Principis & Reip. alieno, jurare, non est obedire Principi, sed illudere. Atqui hæc omnia in præfati casu concurrunt, ut præfati Theologi & Jurisperiti demonstrant, atque adeò huc intrare docent verissimam Augustini sententiam epist. 224. supra relata, sicut & Tertulliani & Isidori. Et addunt quòd *hanc veritatem vidit, scripsit, opereque expressit ipsametsi impietas Paganorum, ut pietas Christianorum erubeferet.*

73. Marcus enim Attilius Regulus, cum à Carthaginensibus captus, eis non per Sacramenta veri Dei, sed per dæmonum inquinamenta jurare cogere, ut nisi captivorum commutationem impetrasset, rediret ad carcerem: non putavit in istis angustiis aliquà jurandi dexteritate sibi posse subveniri, sed horrendos corporis cruciatus sibi revertendo subeundos potius arbitratus est, quàm fallaciter suum de reditu jusjurandum intelligendo, & non redeundo, pejerare. Perjurum enim se omninò fore judicavit, si aliud juraret quàm quòd legitimus verborum sensus præ se tulit, quòdque ab illo, non Rex, non Respublica sua, sed hostis firmandum sacramenti sanctitate postulabat. Hinc est etiam illud præclarum, & ab Augustino epist. 224. celebratum, quòd Romana censura, post acceptam Caunensem cladem, noluit retinere in numero Senatorum, non solum eos, qui metu mortis, crudeliumque pœnarum, apertissimè pejerare, quàm ad castra Pœnorum redire maluerunt; sed etiam illos, qui reatu perjurii se putaverant absolutos, quia post præstitum juramentum, quasi aliquid obliti (sictà nescio quâ necessitate) reversi fuerunt, quam quodam jurandi artificio, præter mentem eorum quibus juraverant, excepisse videbantur. *... Ita non attenderunt, (inquit Aug. ibid.) qui eum Senatu pepulerunt, quid ipse jurando cogitasset; sed quid ab illo is, quibus juraverat, expectarem.*

74. Addunt deinde aliud argumentum, quia ex una parte illi qui ad Magistratum & officia jurata assumuntur, ex pacto cum Respublica jurare debent ut supra: ex alia parte certa receptaque omnium sententia est, à conventionibus pactisque, seu tacitis, seu expressis, multò magis à publicis actibus & juramentis, omnem debere abesse fraudem, dolumque malum. Est autem fraus dolusque malus (*si cui scit omnis qui verba latina intelligit, inquit Aug. tract. 7. in Joannem) cum aliud agitur, & aliud fingitur; vel (ut in Psal. 5. & 14.*

Tom. II.

post Philosophos dicit) *cum aliud agitur, aliud simulatur: cum aliud ore profertur, aliud pectore tegitur:* quod qui faciunt, Tullio l. 10. officior. *perfidii, improbi, malitiosi sunt.* Qui autem Dei testimonio fidem simulationis istius supplere volunt, perfidia addunt perjurium. Ex quo nascitur, ut omnium gentium iudicio, quisquis in paciscendo, pactisque conditionibus iurejurando fanciendis, etiam hostem, nedum Principem fefellerit, aliud animo cogitans, aliud verbis præ se ferens, factilegus & perjurus sit.

Talis iudicatus est olim Cydias, qui (ut ex Herodoto refert Stobæus Serm. 2.) cum aurum ex deposito reddendum suscepisset, baculum cui illud includebatur, Archetimo cuidam, qui deposuerat, manutenuendum tradidit, interea testem invocans Deum, cum versuta mentis interpretatione, se aurum ei reddidisse; sed Deo suam à fraudibus vindicante veritatem, baculus per Archetimum iratum fractus est, aurum effusum est, dolus detectus fuit, Cydias cum detestatione humani generis malâ morte perit: quia fraus adstringit, non solvit perjurium, ait Tullius 3. offic. "Scio Caramuelem alioque putare, dictos Scabinos à perjurii labe immunes esse, quòd non aliter censeant intelligendum supradictum juramentum, nec aliter à Principe intelligi, quàm ne corrumpantur muneribus promissivè Collatores, ut indigno conferantur. Argumento esse quòd Princeps sciat istam donandi consuetudinem, nec in donatores tamquam Statuti transgressores animadvertat. Sed toto cælo falluntur, quia ex conniventia Principum scelerum licentiam colligere fallacissimum est argumentandi genus. Nam in criminibus vindicandis possunt multa Principes, quæ non expediunt: multa expediunt, quæ non possunt: multa possunt & expediunt, sed opportunius differuntur: multa quia probationis publicæ luce destituta, quamvis severissimè punienda, relinquunt Deo, qui solus occultorum testis & vindex est." 2. falsum est quòd Princeps cum ista restrictione juramentum exigat & intelligat. Tum quia ridiculum est juramentum ab aliquo de sua dignitate postulare, ut juret neminem à se muneribus corruptum, ut se indignum eligeret. Tum quia quemadmodum indignis officia conferre (propter munera) Respublicæ valdè noxium est; ita & muneribus corrumpere & excæcare, ut conferantur indignis vel minus dignis, dignis vel dignioribus prætermis: hoc autem plerumque fieret, nisi in universum supradicta juramenti cautio palàm adhiberetur, ut tantæ noxæ periculum in universum excluderetur. Tum denique quia in Edicto anni 1626. suum ipse Rex juramentum exigens sensum exposuit, inhibens ne Collatores officiorum ex eis emolumentum suum capiant, venditione, elocatione, vel aliâ quâcumque ratione, & ne quisquam accipiat, aut largiatur quidquam respectivè in recognitionem aui græ-

ritudinem directè, vel indirectè, quocumque modo. In quo Edicto cuncta officia (generalis est enim locutio, dignorum & indignorum officia complectens) quæ tali modo extorta fuerint, ipso jure vacare, & impetrari posse decernuntur. Videri potest Sinnichius lib. 1. cap. 105. per totum.

76 Collige 2°. proflus rejiciendas esse propositiones omnes à num. 28. ad 48 enarratas: cum ne pro morte quidem vitanda pejerare liceat, juxta can. *si quis* 22. q. 9. *Sequitur causa, vel necessitate perjurat, quia plus corpus, quam animam dilexit, tres quadragesimas pœnitent.* Idque adeò notum est, vel ipso naturali lumine, ut vel ipsi Ethnici id agnoverint, suoque exemplo comprobarint, & contra facientes admodum improbaverint, ut visum est n. 75. Enimverò atrocissima divinæ Veritatis injuria fit, cum in mendacii testem Deus appellatur. Nulla autem restrictio mentalis impedit ne verba mendacia sint, dum dolosè proferuntur, contra communem intelligentiam ejus cui juratur, ut supra vidimus.

77 Collige 3°. hominem de re secreto, etiam sacramentali, sibi commissa interrogatum, non posse, absque mortali peccato, jurare se nescire, subaudiendo intra se, *nescio ut revelarem.* Nec tamen sacrum arcanum revelare potest, uti nec secretum Regis, vel Reipublicæ, fidei suæ commissum. Imò mortem potius oppetere debet. Et ideò si vel secretum prodere compellatur, vel jurare se nescire, dicere debet cum Firmo Thagastensi, in Africa Episcopo: *Nec prodam, nec mentiar.* De sancto isto Episcopo narrat Augustinus lib. de mendacio c. 12. quòd cum ab eo quæreretur homo jussu Imperatoris, per apparitores ab eo missos, quem ad se confugientem, diligentia quam poterat, occultabat; respondit quærentibus, *nec mentiri se posse, nec hominem prodere, passusque tam multa tormenta corporis (non dum enim erant Imperatores Christiani) permansit in sententia. Deinde ad Imperatorem ductus, usque adeò mirabilis apparuit, ut ipsi homini, quem servabat, indulgentiam sine ulla difficultate impetravit.*

78 Illud tamen magnà est reflexione dignum, quòd cum de veritate vel falsitate, sicut & de sinceritate vel duplicitate & mendacitate vocalium propositionum, judicandum sit ex iis per quæ homo homini significare, sive indicare aliquid potest; adeòque non ex signis internis, latentibus intra animum loquentis, quæ audiens percipere non potest, sed ex signis externis, quæ ab homine audiente percipi possunt, ac per consequens non solum ex verbali ipsa locutione, vel scriptione, sed etiam ex ipsarum circumstantiis externis, ex quibus alius homo determinari potest ad intelligendum, quid loquens aut scribens sibi hæc & nunc significatum velit: hinc est quòd locutionum & scriptionum veritas ac sinceritas, etiam pendeant à circumstantiis externis

consignificantiis. Aliud proinde significare queat eadem locutio prolata in certis circumstantiis (v. g. feriis) aliud prolata in aliis circumstantiis, jocum vel ironiam indicantiis. Et idem est de aliis quibusdam circumstantiis. Verbi gratià, vir Catholicus petit à Confessario, an audiverit, quòd Titius commiserit homicidium, nullam faciens mentionem Confessionis Sacramentalis. Id petens, cum sit Catholicus, supponitur, ut fieri solet, nolle quidquam interrogare ex Confessione. Quare si Confessarius neget se audivisse, quòd Titius homicidium commiserit, non ideò mentietur, etsi recorderetur Titium id sibi confessum: quia responsio Confessarii, in iis circumstantiis consignificantiis, ad casum Sacramentalis Confessionis non extenditur. Secus si quis sic interrogaret Confessarium, ut per vocum expressionem, simul & per alias circumstantias consignificantes, significaretur, quòd interrogatio se etiam extendere ad Confessionem Sacramentalem. Si ergo Confessarius sic interrogaretur, *Non scis ex Confessione quòd Titius homicidium commiserit?* Confessarius tunc respondere non potest se nescire, vel non audivisse. Aliàs cum reverà sciat, vel audiverit, responderet falsum, & mentiretur; & si responsum istud juramento firmaret, perjurus esset. Nec jurare posset cum restrictione mentali, *non scio, vel non audivi ut homo, vel ut tibi dicam,* &c.: cum nihil eorum includat externa locutio, uti nec circumstantiæ consignificantes, imò earum aliqua (in qua vim præcipuam nonnulli ponunt) talem restrictionem seu intellectum audientis excludat. Tunc ergo Confessarius tenebitur aperte dicere, impium esse talia à se petere (sive Titius homicidium confessus fuerit, sive non) seque ad ejusmodi interrogata non posse respondere. Quia reverà non potest, etiam dato quòd Titius homicidium non esset confessus. Quia censeretur in impietatem ejusmodi interrogationum consentire, negativèque respondendo, dum confessus non esset; nihil autem respondendo, dum confessus esset, Confessionis sigillum isto agendi modo violaret.

Collige 4°. eum qui cogitur aliquam ducere uxorem, quam tutà conscientia ducere non potest, absque mortali periculo jurare non posse se illam accepturum, cum mentali ista vel simili restrictione, *si intà conscientiam possim.* Mulierem etiam ideò excommunicatam, quòd viro propter occultum impedimentum dirimens non cohabitaret, perjuram esse, si juret se illi cohabitaturam, mentaliter subintelligendo, *si id mihi licebit.* Similiter uxorem à viro suspectatam, & interrogatam de adulterio quòd commisit, pejerare, si juret se non commississe, subaudiendo *talì die, vel talì loco.*

Collige 5°. Clericum, interrogatum ab exactoribus vectigalium, an deferat merces aliquas, jurare non posse, *nihil deferre, si*

reverà deferat, intra se addendo, *ex quo debeat* *ur veltigal.*

81 Collige 6°. reum à Judice non legitime interrogatum de crimine quod commisit, jurare non posse, quod non commiserit, intra se subintelligendo, *scilicet ut teneat tibi dicere.* Nec testem, contra juris ordinem interrogatum de delicto, cujus habet scientiam, absque perjurio jurare posse, se nescire, sub eadem mentali restrictione. Et idem de alijs ejusmodi casibus. Tamen enim Casuista non pauci contra sentiant: præ illis colenda & diligenda est veritas, nec audiendi, qui divinam illius lucem opinionum suarum tenebris obnubilare nituntur; sed illis præferenda divina oracula, Sanctorumque traditio, alataque rationes validissimæ in contrarium. Neque enim responsiones illæ, etiam in circumstantiis illis, id exterius significant, quod Casuista illi præterdunt, neque ullus Sanctorum veterumve Doctorum sic eas intellexit.

CAPUT VII.

Satisfit Casuisticis argutijs in contrarium.

82 Objicies 1°. exempla Scripturæ: siquidem Jacob Genes. 27. dixit: *Ego sum primogenitus tuus Esau*, mente subintelligendo, quoad jus acquisitum per emptionem primogenituræ ipsius. Imò Christus ipse Marci 13. *De die autem illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in celo, neque Filius, nisi Pater*, id mente intelligendo de scientia revelabili. Joannis quoque 7. *Ego non ascendam ad diem festum hunc*, subintelligendo vobiscum; vel non ascendam manifestè, uti hætenus; clam enim ascendit.

Respondeo 1°. factum Jacob non posse Adversariis servire: quia si secundum verborum corticem intelligatur, patrem decipere voluit; quod illicitum ipsi fatentur. 2°. nec Jacob, nec Christum restrictione mentali usum, sed Jacob Prophetam, Isaac Prophetam, propheticè ac mysticè locutum, prout statim propheticè & mysticè Isaac intellexisse, patet ex contextu. Enimverò pudor est quod mentalium restrictionum patroni res tam sublimes, Deo Authore divinitus gestas (de quibus Augustinus, l. 16. de Civit. Dei c. 37. exclamatur: *O res gestas, sed propheticè gestas! in terra, sed calvis! per homines, sed divinitus!*) ad consuetum morem & intellectum rerum humanitatis gestatur intelligi velint. Significationis verborum hominis Deus est Dominus, longè potiori ratione, quam Rex valoris monetarum, quem modò elevat, modò deprimit, prout bono Statu expedire judicaverit. Hæc itaque ratione Deus, humana verba à vulgari sensu & usu suo elevavit ad sensum mysticum, prorsusque divinum, sicque facta & verba Jacob elevavit ad significandum, quòd natu major, populus scilicet Judæorum, serviret minori, populo scilicet Gentium, quòdque electis reprobi servirent,

& divinis in promissionibus, seu præordinationibus, prælati essent. Hoc est quod Rebecca interius docuit Spiritus sanctus. Et idè, cum diceret ei Jacob, timere se ne pater putaret voluisse se illudere ei, induceretque super se maledictionem, loco benedictionis; intrepidè respondit: *In me sit ista maledictio, fili mi: tantum audi vocem meam.* Nec certè deceptum se fuisse conquestus est Isaac post datam benedictionem Jacob; imò confessim revelato sibi intus in corde magno Sacramento, devitat indignationem, confirmat benedictionem. *Quis non hic maledictionem potius expectaret iram, si hæc non superna inspiratione, sed terreno more gererentur?* inquit Augustinus ibidem. Jacob itaque patrem mentali restrictione fraudulenter non decepit; quinimò, *iste dolus, si dolus, Jacob, ne fraudulentus putaretur, & non magna rei mysterium quæretur, superius prædixit Scriptura:* "Et erat Esau sciens venari, agrestis, Jacob autem homo simplex, habitans domum." "Nihil proinde per duplicitatem fecit, Christus verò, ut Magister & Propheta, missus ad docendum discipulos, de die judicii interrogatus ab ipsis: respondit in ea qualitate ea se solùm scire, quæ Pater voluit ut ipsis nota faceret, & pro quibus edocendis ad ipsos missus fuerat. Et hoc modo Marci 13, dixit se diem illum non scire: quia non erat ipsorum scire tempora, & momenta, quæ Pater posuit in sua potestate, prout ipsis dixisse fertur Actor. 1. Ita proinde subintellectio merè interna non fuit, sed externè perceptibilis ex circumstantiis personæ loquentis, simul & personarum interrogantium. Quomodò etiam Joannis 7. Christus rogabatur, ut manifestè ascenderet cum discipulis suis, prout ascendere solitus erat; rogabatur enim ut se suaque opera ibi manifestaret: attentus proinde circumstantiis illis externis, responsio ipsius interrogationi congrua fuit. Et reverà non ascendit sic, sed quasi in occulto; nec ibi tunc miracula fecit, quia ea ibi faciendi tempus nondum advenerat. Illud tamen addiderim, 83 in Biblijs Sixtinis non legi, *Ego non ascendam;* sed, *Non ascendo ad diem festum istum.* Et reverà textus Græcus sic habet: *Ego nondum ascendo, ut notat Jansenius Gand. in sua Concordia c. 73. testaturque Erasmus (apud ipsum) visa à se exemplaria antiqua, quæ pro non habent nondum.* Quod verissimum fuit: nondum enim ascendit, cum discipuli ascenderunt; sed alterà die postquam discipuli ascenderant, Augustinus autem observat, Christum dixisse: *Vos ascendite ad diem festum hunc; ego autem non ascendo ad diem festum istum*, ut sensus sit: Vos ascendite ad primum diem festi Scenopægiæ (quod per septem dies durabat) ego autem non ascendo ad primum illum diem, cæteris celebriorem; sed ad alium, v. g. secundum diem ejusdem festivitatis, uti reverà ascendit.

Pro solutione aliorum ejusmodi sacrorum 84

textuum sapienter monet Clerus Gallicanus, in censura anni 1700. mysticè, propheticè, parabolicè, sive æconomicè ad insinuandam alius veritatem dicta, vel tacita, cum vulgari- bus gestis non esse confundenda; vulgariter proinde non esse intelligenda; sed sensu à Spiritu sancto intento, ex circumstantiis colligendo.

85 Objicies 2°. juramenti significatio accipienda est juxta intentionem proferentis: ut- pote quæ verum facit id quod jurat, juxta id quod dicitur can. humane aures 22. q. 5. *Humana aures verba nostra talia judicant, qualia foris sonant; divina verò judicia, talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur... Non debet aliquis verba considerare, sed voluntatem & intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni.* Subdit Gratianus, inde patere, quòd Deus non accipit sic juramentum, sicut ille cui juratur, sed potius sicut qui jurat, intelligit.

Respondeo ita esse quando aliquis absque dolo, bonâ fide jurat: tunc enim licet verba ab hominibus accipiantur, prout foris sonant; Deus illa audit, prout simplici corde proferuntur. Verùm ubi dolus intervenit ex parte proferentis, verba ipsius à Deo non audiuntur secundum intentionem ipsius, alienam à communi significatione; sed secundum sanum, id est communem sensum ejus cui juratur, prout constat ex Scriptura, Patribus, & rationibus supra allatis, docetque S. Thomas q. 89. a. 7. ad 4. *Quando non est eadem jurantis intentio, & ejus cui jurat, si hoc procedat ex dolo jurantis, debes juramentum servari secundum sanum intellectum ejus, cui juramentum prestatur.* Et hoc est, quod can. quicumque arte ibidem ex Isidoro dicitur: *Quicumque arte verborum quisque juret; Deus tamen, qui conscientia testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit.*

86 Objicies 3°. multa nobis & proximis incommoda sequerentur, si deberemus semper candidè & sincerè aperire totum quod scimus, nec possemus subinde ex causa aliquid mente retinere. Tunc enim intolerabilis fieret humana conversatio, si v.g. nobiles mulieres, quibus adversa quandoque valetudo, vel negotia, seu alia impedimenta non semper permittunt recipere personas quæ ad ipsas veniunt, sive honestæ visitationis, sive importunæ petitionis gratiâ, famulis præcipere non possent, ut dicerent se domo exiisse, intelligendo manè, vel hesternâ die, licet verâ domi sint.

Respondeo 1°. quòd longè plura, & absque comparatione graviora toti humano generi incommoda sequerentur, si restrictionum purè mentalium usus permetteretur. 2°. ex universali earum prohibitione nulla sequi vera incommoda, quæ ab homine Christiano christianæ sinceritati, simplicitati, veracitati & honestati non sint postponenda. Nec verum esse incommodum illud, quod nobiles illæ mulieres allegant; imò inanem esse præ-

textum. Si enim verâ impedita sint, vel non rectè valentes, id significari jubeant adveni- bus; si impedita non sint, visitationes, etiam onerosas, potius recipiant, quàm mentiantur, famulivè mendacium impent. Hoc est enim contra honestatem & societatem, ex qua homo debet alteri veritatis manifestationem, ut Augustinus dicit l. contra mendac. c. 18. Et quia homo est animal sociale, naturaliter debet alteri id sine quo societas servari non potest, sinceram utique veritatis manifestationem, ut dicit S. Thomas q. 109. a. 3. Alienæ proinde sunt à christiana honestate & societate, quæ restrictionum attem famulis impertant, tot mendaciorum reæ, quor à suis domesticis proferuntur.

Instabis, gravissimum incommodum esset, Confessario interrogato de crimine in Confessione audito, si respondere non posset, se nihil scire; item reo illegitimè interrogato à Judice, si respondere non posset, se crimen non fecisse, quod fecit, &c.

Respondeo 1°. de quocumque sermo sit, graviora ipsi contingere non posse incommoda, quàm sit illud ex Augustino supra telatum, de morte patris ægrotantis, & damnatione æternâ hominis non baptizati, ad quæ vitanda Augustinus non censuit licitum mentiri, nec mentali restrictione uti. 2°. de Confessario satis dictum est supra num. 78. reum autem, licet illegitimè interrogatum, dicere non posse se non fecisse: quia scienter, adedque mendaciter diceret & juraret falsum. Neque enim verum est quòd circumstantia illegitimæ interrogationis denotet sensum illum, quem Casuista præterdunt, quòd non fecerit sic ut Judici illegitimè interroganti crimen illud fateri teneatur: siquidem ad hoc significandum, etiam in circumstantiis illis, voces illæ non sunt institutæ. Respondeat ergo potius, se non teneri ad respondendum. Quid est enim in eo tergiversandum, si hoc calu- stica illa responsio significet?

Objicies 4°. nimis dura & difficilis est doctrina illa nostra.

Respondeo duram & difficilem non esse diligentibus veritatem, quæ Deus est, sed se ipsos magis quàm veritatem amantibus. Imò, teste Gregorio p. 3. Pastoral. c. 12. *nihil ad dicendum veritate facilis. Nam dum fallaciam suam homines tueri conantur, duro labore fatigantur. Hinc namque scriptum est: "Labor laborum ipsorum operiet eos..." Hinc per Hieremiam dicitur: "Docuerunt linguam suam loqui mendacium: ut iniquè agerent, laboraverunt; ac si aperte diceretur: Qui amici veritatis esse sine labore poterant, ut peccent, laborant: cumque vivere simpliciter renuntiant, laboribus exigunt ut moriantur. Nam plerumque in culpa deprehensi, dum quales sint cognoscunt, sese sub fallacia velamen abscondunt. Idem ante Gregorium dixerat Augustinus in Pl. 139. Laborant homines loqui mendacium, nam veritatem*

tem tota facilitate loquerentur. Ille enim laborat, qui fingit quod dicit. Num qui verum vult dicere, non laborat. *Ipsa enim veritas sine labore loquitur.* De homine ergo hoc Psalmista dixit Deo: *Mis proteget umbraculum tuum. Ipsos cogit mendacium ipsorum. Sed ipsum mendacium ipsorum, labor est laborum ipsorum.* Ecce parituri iniquitatem, & peperit iniquitatem. In omni enim opere malo, labor est, & omne opus malum cogitatum, mendacium ducem habet: non enim est veritas, nisi in opere bono. Et propterea quia omnes laborant in mendacio, veritas quid clamavit: "Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos." *Ista est vox clamans ad laborantes in alio Psalmo: "Fili hominum, usquequod gravi corde, ut quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium? Aperite autem alio loco labor est in mendacio: Docuerunt linguas suas loqui mendacium: ut iniquè agerent, laboraverunt.*

89 Objicies 5°. nemo tenetur alteri totam mentem suam manifestare, sed partem aliquando potest celare: quia veritatem aliquando licet celare.

Respondeo ita esse, dummodo nihil dicatur falsum, nec ullum proferatur mendacium, uti proferatur in casu de quo disputamus. Veritatem ergo licet aliquando celare, dum id necessarium, vel utile est, vel ad malum aliqui imminens avertendum, vel ad bonum procurandum: quomodo Abraham, interrogatus de Sara, dixit, *foror mea est, sed celavit esse uxorem, atque ita aliquid veri tacuit, non falsè aliquid dixit, ait Augustinus lib. contra mendac. c. 10.* Quod si veritatem celando mors tibi vel alteri certo imminet, nec evitari queat nisi restrictione mentali, equidem non licet ea uti. Tunc proinde faciat... homo, etiam pro temporali hominum salute, quod potest: cum autem ad hunc articulum venimus fuerit, ut tali saluti consulere nisi peccando non possit, jam se existimet non habere quid faciat, quando id reliquum esse perspexerit, quod non rectè faciat. Ibidem c. 17.

90 Objicies 6°. ad mendacium requiritur voluntas loquendi falsum; hoc autem non vult, qui, licet exteriùs proferat sermonem falsum, interiùs eum determinat ad sensum verum.

Respondeo, ad mendacium sufficere voluntatem interpretativam loquendi falsum; hanc verò habet quisquis edere vult sermonem, quem scit difformem rei, ex communi hominum institutione per eam significatas, quam institutionem suam mutare non potest mentali restrictione.

91 Objicies 7°. potest quis secum proferre sermonem partim vocalem, partim mentalem, absque mendacio, etiam si sermo vocalis, seorsim à mentali, foret falsus. Similiter ergo potest alteri loqui.

Nego consequentiam: dum enim sibi quis loquitur, principales partes habet locutio in-

terior, quam optimè intelligit, sed dum alteri loquitur, principales partes habet locutio exterior, utpote quæ principalem habet rationem signi, in ordine ad alterum; non verò locutio interior, quam intelligere non potest, nisi inspector cordium.

Objicies 8°. qui dicit v. g. non occidi, 92 confessum interiùs addendo, *hodie*, non dicit falsum, antequam addiderit: quia oratio ipsius non est plena, sed quasi suspensa ab intentione aliquid ei addendi. Ergo oratio exterior restricta mentaliter non est falsa, eò quòd plena significatio ipsius pendear ab additione interna.

Nego antecedens: quia in humana locutione unius ad alterum, ex locutione vocali, & interna illa additione, non fit unum totale signum, sicut ex pluribus vocibus externis fit unum totale signum vocale. Quia interna additio, utpote soli addenti nota, non aliis, respectu aliorum esse non potest signum sensus ab addente intenti; idè què locutio externa ipsius, non obstante interna illa additione, omnium sensu reputatur falsa. Etiam verò quis non apprehendit, eum qui vocaliter dicit: *Deus non est, dicere falsum, licet interiùs addat, brutum, lapis, &c.* Eiusmodi ergo compositio ex vocibus externis & internis reprobanda est, velut lingua dolosa aliud in corde gestantis, aliud ore promentis. Et hoc est quod Concilium Trosteanum c. 9. Conciliorum Labbæi docet his verbis: *Omne mendacium genus summopere fuge. Omne enim quod à veritate discordat, iniquitas est. Esto in verbo verax, neminem mentiendo fallas. Non aliud loquaris, & aliud facias; non aliud dicas, & aliud animo teneas. Nos autem fugientes à patre mendacii, curramus ad Patrem veritatis, & loquamur veritatem ex corde & ore cum proximis nostris, ut mereamur participes inveniri Veritatis eterne.* Audi etiam meretur hic Cardinalis Bona Manuduct. c. 25. ubi dicit: *In omni sermone, gestu, & scriptura, aliisque signis externis, veritas sit. Non deceat Christianum hominem labium mendax. Muliebri vitium & plebeium est, aliud pectore claudere, aliud ore proferre. Vir generosus res simpliciter enuntiat, prout sunt; non exagerrat, non amplificat, non decipit, non simulat, verborum involucre devitat. Simplicia verba veritas simplex amat. Qui verò mentitur, aut fallit, rem duplici sermone obscurat, ut lateat. Odio lucem, qui male loquitur, sicut qui male agit. Cave itaque, ne, ut vestium, sic sententias habeas, aliam domesticam, aliam forensam; ne in fronte ostentatio sit, intus veritas occultetur. Ab hoc vitio abhorret ipsa natura.*

CAPUT VIII.

Iusta de causa licitum est juramentum ab infideli exigere, vel suscipere, quem scis juratum per falsos deos.

¶ Ta S. Thomas q. 88. a. 4. ad 4. & ex parte saltem S. Augustinus epist. 47. aliàs 92

154. ad Publicolam, his verbis: *Qui nititur fide illius quem constat jurasse per deos falsos, & nititur non ad malum, sed ad licitum & bonum, non peccato ejus se sociat, quo per damnata juravit, sed bono pacto ejus, quo fidem servavit . . . fidem utique humanorum placitorum, atque pactorum. Verum tamen sine ulla dubitatione minus malum est per deum falsum jurare veraciter, quam per Deum verum fallaciter. Quanto enim per quod juratur magis est sanctum, tanto magis est poenale perjurium.*

94. Et ratio est, quia justa de causa licet hoc ab alio petere, quod per se malum non est, & quod bene potest facere, licet sciatur male facturus: hanc enim ratione licitum est mutuum ab eo petere, quem scis daturum sub usura, dum justa id necessitas exigit. Atqui juramentum per se malum non est, & bene fieri potest, utique per Deum verum. Ergo, &c.

Dices: non licet ab eo juramentum exigere, quem scis pejeraturum. Igitur nec ab eo quem scis per falsos deos juraturum.

Nego consequentiam: quia nulla necessitas vel utilitas, nullumque bonum, nec proinde finis juramenti haberi potest ex juramento ejus quem scis pejeraturum: cum nulla ex perjurio utilitas, nullum bonum provenire queat, sine quo perjurium permitti non potest, dum potest impediri; & ideo illicitum esse juramentum exigere ab eo quem scis pejeraturum esse, docet Augustinus serm. 180. alias 28. de verbis Apostoli, & serm. 308. alias 11. ex additis à Parisiensibus. Ex juramento verò per falsos deos provenire potest bonum fidei, seu fidelitatis; ipse proinde finis propter quem institutum est juramentum.

CAPUT IX.

Licitum non est homini privato inducere quempiam ad jurandum falsum, quod inducens scit falsum esse, licet jurans putet esse verum.

95. Ita Sinnichius in suo Saule exrege l. 1. §. 664. Julius Mercorus in Basi Theol. Moral. p. 1. a. 5. Gonet de probabilitate fol. mihi 129. contra Tamburinum l. 1. in Decal. c. 1. §. 6. n. 7. Hurtadum de fide, spe, & charit. disp. 173. sect. 15. §. 199.

96. Probatur 1°. quia si ex præcepto charitatis tenemur docere ignorantes, ne peccent, etiam materialiter, ut communiter tradunt Doctores cum S. Thom. in 4. dist. 15. q. 3. art. 3. quanto magis cavere debemus, eosdem inducere in errores & peccata, etiam materialia, contra legem Dei vel Ecclesiae: quandoquidem (ut rectè Bannez 2. 2. q. 33. a. 2. dub. 3. conc. 4.) licet ille quem inducimus, excusetur ob ignorantiam invincibilem ejus ad quod inducitur, nos tamen qui inducimus, & scimus factum & legem, nullà ratione excusari possumus.

97. 2°. si in Evangelio Matth. 25. reprehenduntur cæci, si cæco ducatum præstant; quanto magis videntes, si cæcum in foveam ducunt;

3°. ex amore Dei & zelo honoris ejus, atque ex amore proximi teneor ab ipso, quantum commodè possum, avertere etiam peccata materialia: utpote quae privant Deum glorià, & proximum maximo bono, morali scilicet actione secundum virtutem, per quam unusquisque tendit in ultimum finem.

Nec dicas cum Tamburino, jurare falsum, quod jurans inculpabiliter putat esse verum, actum religionis esse, ad quem inducere nullum est peccatum. Quia pariter actus religionis est adorare diabolum, quem rusticus ex inculpabili simplicitate putat esse Christum; vel hostiam non consecratam, quam putat esse consecratam: qui tamen hoc scit, sine dubio peccat, inducendo ad talem adorationem. Similiter actus justitiae est, debitum marito invincibiliter putato reddere; ad id tamen illicitum est inducere feminam, cujus scis priorem maritum vivere. Denique servum jussu domini laborare in die quem bonà fide putat feriale, actus obedientiae est; peccat tamen dominus scienter inducens servum ad hoc.

Nec dicas 2°. Confessarium posse ad debitum reddendum inducere conjuges ignaros nullitatis matrimonii, dum justa de causa non potest eos de nullitate monere. Quia tunc concurrunt duo præcepta impossibilia, in quo concursu præstantius est sequendum, & minus malum eligendum. Est autem minus malum conjuges lequi conscientiam, quam contra eam operari secundum legem invincibiliter ignoratam; de qua si monerentur, rationabiliter ipsis gravius malum timeatur, ut suppono. De isto tamen casu alibi plura.

Dixi tamen in conclusione homini privato: quia, ut S. Thomas docet q. 98. a. 4. si aliquis exigat juramentum tamquam persona publica, secundum quod exigit ordo juris ad petitionem alterius; non videtur esse in culpa, si ipse juramentum exigat, sive sciat eum falsum jurare, sive verum. Quia non videtur ille exigere, sed ille ad cujus instantiam exigit. Sed tamen admonere debet juraturum, ut bene videat ne pejeret, actoremque urgere, ut juramentum remittat, atque insuper explorare, num actor sciat ipsam pejeraturum: quia tunc non licet Judici juramentum exigere ad petitionem, quam nosset esse injustam, divinæque Majestati injuriosam. Ubi verò Judex in causis criminalibus animadvertit, testes paratos ad falsum testimonium ferendum contra reum, & pejerandum, juxta S. Raymundum ex officio tenetur facere quicquid potest, ad repellendum illos à testimonio ferendo, operamque & diligentiam omnem adhibere, ut causam inveniat repellendi, sicut fecit Daniel in causa Sufanna.

Nec in ulla unquam causa juramentum Judex ab utraque parte exigere potest: hoc enim impium est, Christianæque religioni nimis contrarium, uti declarat Concilium Valentiniense III. anni 855. can. 11. hisce verbis: *Quia impia*

impia, & Deo inimica, & Christiana religio-
ni nimis contraria, ex iniquissima ac detestabili
constitutione quarundam secularium legum con-
suetudo invaluit, ut in forensi iudicio litigantes
ex utraque parte contendendum equaliter jura-
mentum dare cogantur, ubi sine dubio duobus con-
tra se jurantibus unus perjurus efficitur: tanti sceleris
immanitatem, & animarum perditionem
dolentes, statim, ut quicumque, uno juramen-
to legitime dato, quo secundum legem divinam om-
nis humana controversia finis esse debet, alterum
è contrario juramentum opponere presumpserit,
ab ipsis liminibus ecclesie, quæ suâ impietate pro-
fanavit, exclusus, omnium Christianorum con-
fortio atque convicio reddatur extraneus, nisi se
continuo admonitus, ad agendam penitentiam
tanti reatus humilis satisfactione inclinaverit.

CAPUT X.

Juramentum promissorium, metu gravi extor-
tum, inducit obligationem, perjurique reus
est qui illud violat, nisi à Romano Pontifice,
vel Episcopo fuerit relaxatum.

102 **P**robatur 1°. ex cap. debitores de jurejur.
ubi Alexander III. dicit eos qui ad solven-
das usuras simplici promissione obstrinxerunt
sefe, cogendos non esse ad solutionem; si verò
de ipsarum solutione juraverint, cogendi sunt
Domino reddere juramentum. Et cum usura so-
luta fuerint, creditores ad eas restituendus sunt
ecclesiasticâ severitate... compellendi. Et cap. si
verò ibidem: si verò aliquis quemquam gravissi-
mo metu, sub religione juramenti, summi jus re-
futare coegerit, ipsamque sibi reinmerit... non
est tutum contra juramentum suum venire, nisi
tale sit, quod servatum vergat in interitum sa-
lutaris aeternae. Nec nos alicui dare materiam vo-
lumus veniendi contra juramentum proprium,
ne auctores perjurii videamur.

103 **2°**. ex Augustino epist. 125. aliâ 224.
ad Alypium, ubi scribit, quòd cum Hippo-
nem, ad invicendum Augustinum, Pinianus
venisset, ibique rei factæ interesset, tanto po-
puli tumultu ad sacerdotium postulatus fuerit,
ut evadere permittis non fuerit, donec jura-
ret, se Hippone non recessurum, nec con-
sensurum ut in Clerum cooparetur, nisi in
Ecclesia Hipponensi. De quo cum Albina
& filii conquererentur, allegantes, quòd vim
nullam haberet juramentum, vi metusque ex-
tortum, respondit Augustinus: Si certa mors
intenteretur, ut aliquid illicitum ac nefarium
servus Dei se juraret esse facturum, mori malle
quàm jurare debuerat, ne jurationem scelere
impleret. Nunc verò cum tantummodo populi
perseverantissimus clamor ad nullum nefus ho-
minem cogeret, sed ad id quod, si fieret, licitè
feret; cumque metueretur quidem ne aliqui per-
diti, qui multitudini eorum bonorum plerum-
que miscerentur, occasione seditionis, & quasi justâ
indignationis inventâ, in aliquam vim scelera-
tam rapinarum cupiditate prorumperent, sed
tamen illud quod metuebatur esset incertum;
quis censereat propter incerta, non dico damna,
Tom. II.

& qualibet injurias corporales, sed propter ip-
sam mortem cavendam, certum perjurium de-
bere committi? Nescio quis ille Regulus nihil
in Scripturis sanctis de impietate falsa juratio-
nis audierat, nihil de Zacharia falce didice-
rat: «Video falcem volantem (juxta versionem
70.)... omnis perjurus ex hoc cruciabitur:»
& numerum Carthaginiensibus, non per Sacra-
menta Christi, sed per demonum inquinamenta
juraverat; & tamen certissimos cruciatus, &
horrendi exempli mortem, non ut juraret necessi-
tate pertimuit; sed liberâ voluntate quia jura-
verat, ne pejeraret exceptit. Et Romana tunc
illa censura noluit habere, non in numero Sen-
atorum, sed in numero Senatorum; nec in caelesti
gloria, sed in terrestri curia, non solum eos
qui metu mortis, crudeliumque poenarum aper-
tissime pejerare, quàm ad immanes hostes reme-
re maluerunt; sed etiam illum qui reatu perju-
rii se putaverat absolutum, quia, post juratio-
nem, fictâ nescio quâ necessitate redierat. Ita non
astenderunt, qui eum Senatu pepulerunt, quid ip-
se jurando cogitasset (erubescant hinc mentalium
restrictionum patroni) sed quid ab illo, quibus
juraverat, expectarent. Nec legerant, quod
nos usquequaque cantamus: «Qui jurat proximo
suo, & non decipit.» Solemus hæc, quamvis
in hominibus à Christi gratia & nomine alienis,
cum ingenti admiratione laudare; & adhuc in li-
bris divinis inquirendum putamus, utrum ali-
quando licitè pejeremus, ubi nobis, ne jurandi
facilitate in perjurium prolabamur, etiam præ-
ceptum est ne juremus. Videnda quoque quæ
epist. 126. ad Albinam scribit.

3°. ex S. Thoma q. 89. a. 7. ad 3. In ju- 104
ramento, quod quis coactus facit, duplex est
obligatio. Una quidem, quâ obligatur homini,
qui aliquid promittit; & talis obligatio tollitur
per coactionem: quia ille qui vim intulit, hoc
mereatur, ut ei promissum non servetur. Alia
autem est obligatio, quâ quis Deo obligatur, ut
impleat quod per nomen ejus promissit; & talis
obligatio non tollitur in foro conscientie: quia
magis debet damnum temporale sustinere, quàm
juramentum violare. Potest tamen repetere in
iudicio, quod solvit, vel Prelato denunciare,
non obstante quòd contrarium juravit: quia tale
juramentum vergeret in deteriorem exitum.
Esset enim contra justitiam publicam. Romani
autem Pontifices ab hujusmodi juramenti homi-
nes absolverunt, non quasi decernentes hujusmodi
juramenta non esse obligatoria, sed quasi hujus-
modi obligationes ex justa causa relaxantes.

Dices: votum, metu gravi extortum, 105
non obligat. Ergo nec juramentum.

Nego consequentiam: tum quia aliter de
voto, quàm de juramento sacri Canones lo-
quuntur. Sicut & aliter de simplici promissio-
ne homini facta, aliter de jurata. Tum quia
votum, ex gravi metu injusto extortum, non est
votum: eò quòd tale votum Deus non accep-
tet; juramentum verò, etiam tali metu extor-
tum, Deus acceptat, uti declarant Summi
Pontifices in sacris Canonibus. Unde cap. si

quis coactus 22. q. 5. si quis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet causa, vel necessitate perjurat, quia plus corpus quam animam dilexit, iras quadragesimas ponit; alii vero iudicant iras annos, unum ex his in pane & aqua. De voto Glossa in cap. Abbas, de his que vi, &c. *Votum* (inquit) per metum factum, nullum est: quia votum res est consilii, non precepti, & liberum est arbitrium in evocante. Alias non est votum, uti constat ex definitione ipsius.

CAPUT XI.

Nullum iuramentum, vergens in peiorem exitum, servandum est, nec illud non servans est perjurus.

106 **I**ta S. Thomas q. 89. a. 7. ubi sic: Si se quidem possit fieri, quod iuratum est; sed fieri non debeat, vel quia est per se malum, vel quia est boni impeditivum, tunc iuramento deest iustitia. Et ideo iuramentum non est servandum, in eo casu qui est peccatum, vel boni impeditivum. Secundum enim S. Augustinum l. de bono conjugali c. 4. utrumque horum vergit in deteriolem exitum. Et ad 2. dicit, quod iuramentum potest vergere in deteriolem exitum dupliciter: uno modo, quia ab ipso principio habet peiorem exitum; vel quia est secundum se malum: sicut cum quis jurat se perpetraturum adulterium. Sive quia est majoris boni impeditivum, puta cum aliquis jurat se non intraturum Religionem, vel quod non fiet Clericus, aut quod non accipiet prelationem, in casu in quo expedit eum accipere, vel siquid aliud est ejusmodi. Et quidem si quis jurat se facturum aliquod peccatum, & peccavit jurando (quia de iuramento fecit vinculum iniquitatis) & peccat iuramentum servando. Si quis autem jurat se non facturum aliquod melius bonum, quod tamen facere non tenetur, peccat quidem jurando, in quantum ponit obicem Spiritui sancto, qui est boni propusui inspirator; non tamen peccat iuramentum servando; sed multo melius facit si non servet.

107 **A**lio modo vergit in deteriolem exitum, propter aliquid quod de novo emerferit, quod fuit impremeditatum, sicut patet in iuramento Herodis, quo juravit Puella saltanti se daturum quod petisset. Hoc enim iuramentum poterat esse a principio licitum, intellecta debita conditione, si peteret, quod dare liceret. Sed cognita nequitia rei promissa, eam servare non debuit; imo impletio iuramenti fuit illicita. Unde Ambrosius l. 1. de officiis Ministrorum c. 50. ait: Est contra officium nonnunquam promissum solvere sacramentum, sicut Herodes; qui necem Joannis praestavit, ne promissum negaret. Hinc regula juris in 6. Non est obligatorum contra bonos mores praestitum iuramentum.

108 **H**inc iustus S. Thomas q. 98. a. 2. ad 1. Ille qui jurat se facturum aliqua illicitum, jurando incurrit perjurium, propter defectum iustitiae; sed si non impleat quod juravit, in hoc perjurium non committit: quia hoc non erat ta-

le quid, quod sub iuramento cadere possit.

Ad uberiorem vero explicationem qualitatis, qua quaeritur, quibus modis iuramentum in deteriolem vergat exitum, S. Antoninus p. 2. tit. 10. cap. 6. dicit, id contingere sex modis. Primo, cum juratur quod est mortale in se. Secundo, cum juratur quod est veniale in se. Tertio, cum juratur inaffferens aliquid, quod ex circumstantiis efficitur veniale, vel mortale. Quarto, cum iuramentum excludit opus ex charitate faciendum, ut quando jurat aliquis, quod nihil dubitasti ex charitate, vel quod non colet Deum. Quinto, cum excludit opus de genere bonorum, ut cum quis jurat quod nunquam erit Episcopus, Monachus, vel Canonicus; vel quod non celebrabit usque ad mensam, vel quod non jesunabit pro Deo, vel pro peccatis suis, in pane & aqua, si non recipitur ei; vel quod non dicet Psalterium, vel septem Psalmos; vel quod non jurabit illum, in lectis & honestis, usque ad certum tempus. Sexto, cum excludit opus inaffferens, pia intentione pro Deo aut proximo faciendum, ut si quis jurat quod non loquetur Martino, vel non intrabit domum eius, vel non coquet ad furnum eius, vel molet ad molendinum, vel quod talia non faciet, vel quod non vendet ei rem minori pretio quam tali; vel non considerat eandem mensam cum eo. Credo quod proprii huiusmodi iuramentum non debet declinare a talibus, si ea velis facere pia intentione, & propter Deum, & salutem animae suae, & propter tollendum scandalum proximi, contra quem sic juravit. In primis autem tribus modis, credo quod possit quilibet sic jurans auctoritate propria venire contra; sed imponenda est ei penitentia de temerario iuramento. In reliquis tribus, quamvis huiusmodi iuramenta non sint obligatoria, nec imponenda sit penitentia pro transgressione eorum, tamquam pro mortali; non expedit tamen propriam auctoritatem contravenire, nisi propter urgentem necessitatem: tum propter reverentiam iuramenti: tum propter scandalum simplicium, qui putant sic incurri perjurium. Unde petenda est absolutio a Superiore, qui huiusmodi iuramenta debet facere relaxari, vel potius ostendere sic jurantes non fuisse obligatos, & imponere penitentiam de temerario iuramento.

110 **E**t ideo Dracontium, non obstante iuramento de non acceptando Episcopatu, ad eum acceptandum compulsi S. Athanasius, Theodosium quoque Imperatorem, S. Ambr. epist. 40. ad ipsum Theod. datā, declaravit non teneri iuramento de restauranda synagoga Iudeorum, deque supplicio afficiendis Monachis, qui Fanum Valentianorum haereticorum, ab ipsis contumelia affecti, incenderant: *Integra* (inquit) adhibe tibi sunt omnia. In hoc me ego Deo nostro pro te obligo, ne verearis sacramentum. Nunquid Deo dissipere poteris, quod pro eius emendatur honorificentia? Sic Urbanus III. cap. cum quidam de iurejur. Illi (inquit) qui jurant non loqui patri vel matri, sorori vel fratri, aut illis humanitatis subsidia non exhibere; ab-

solvendi sunt ab illius observantia juramenti: cum illicitum sit, & contrarium rationi; in-juncta tamen eis, de hoc quod male juraverant, poenitentia competentis.

CAPUT XII.

In mortali versantur crimine, qui leviter, te-merè, absque justa necessitate, vel utilitate, ex-prava consuetudine jurant, nec consuetudi-nem illam corrigere pro virili curant.

111 **I**Ta Soto de abusu juramenti c. 12. ubi do-cet consuetudinem jurandi esse mortalem, etiam in eo qui non habet consuetudinem men-tiendi, si seriò non allaboret ad consuetudi-nem illam corrigendam. Propositum etiam ca-vendi ab affectu jurandi, illi necessarium esse ad salutem, qui non est vitio mentiendi corruptus. Nam sicut in multiloquio pericu-lum conflatur mentiendi venialiter; ita in fre-quentatione jurandi periculum existit men-tiendi cum juramento, quod semper est mor-tale. Qui enim amat periculum, peribit in illo. Et ideo qui ex dicta consuetudine inadvertenter jurat fallum, à mortali non excusatur, juxta Navarrum, Medinam, Sylviu. Quia juramenta illa falsa ipsi voluntaria sunt in con-suetudine illa, eo ipso voluntaria, quo non studet, nec pro virili curat eam emendare.

112 Et hoc est quod divina Scriptura Eccli. 23. docet his verbis: *Jurationem cave, quantum potes. Melius quippe nec verum juratur, quia juran-di consuetudine & in perjurium sepe caditur, & semper perjurio propinquatur.* Et serm. 180. aliàs 28. de verb. Apost. c. 9. exponens ista Apostoli verba: *Ante omnia nolite jurare, hoc ideo Apostolum dixisse ait, ut Christianos à jurandi consuetudine cohiberet: Quid est, ante omnia? Ante omnia vigila, ante om-nia intentus esto. Juravimus & nos passim habui-mus istam veterissimam jurandi consuetudinem, & mortiferam. Dico charitati vestrae, ex quo Deo servire cepimus, & quantum malum sit in perjurio vidimus, timuimus vehementer, & ve-ternotissimam consuetudinem timore franavimus. Franastra restringitur, restricta languescit, lan-guescens emoritur, & male consuetudini bona succedit. Aut Christus: „ Sit in ore vestro, „ est, est; non, non: quod autem amplius est, „ à malo est. „ . . . Sed tamen aliud habet hu-mana, pessima consuetudo. Et cum tibi creditur, juras; & cum nemo exigit, juras; & horrenti-*

Tom. II.

bus hominibus juras. . . . Istam ergo consuetudinem quotidianam, crebram, sine causa, nullo ex-torquente, nullo de tuis verbis dubitante, ju-randi, avertite à vobis, amputate à linguis ve-stris, circumcidite ab ore vestro. . . . Quid est, ante omnia? Prae ceteris cautus esto, plus ad hoc intentus esto quam ad alia. Major consue-tudo majorem intentionem (id est magis solli-citam curam & conatum) flagitat, non levis rei consuetudo. . . . Lingua facilitatem habet mo-tus, in udo posita est, facile in lubrico labitur. Quando illa cuius & facilis movetur, tunc tu adversus illam fixus esto. Domabis, si vigilabis, vigilabis, si timebis, timebis, si te Christianum esse cogitaveris. . . . Non fiat hodie, pigrius sit cras. Si & cras factum non fuerit, minus laborat qui custodit; adjuvatur enim consuetudine superio-ris diei. Et rursus consuetudo illa ab ipso ferm. 116. inter novos, vocatur mortifera jurandi consuetudo.

Similiter, ante Augustinum, D. Ambrosius 114 l. de exhortatione virginitatis c. 11. *Quid nos Scriptura admoneat, consideremus; non juran-dum facile, quia plerumque multi casus acci-dunt. . . . Qui jurat, aliquando necesse est inci-dat in perjurium: quia omnis homo mendax. Noli ergo jurare, ne incipias pejerare.*

Innocentius III. cap. est Christus de jure-115 jurando: *Quaedam prohibentur, quia per se mala sunt, ut furtum, &c. Quaedam verò pro-hibentur ex causa, non quia per se mala sunt, sed quia si fiant frequenter, & multum, ex his mala sequuntur. . . . Sic juramentum per se quidem malum non est, cum sit confirmatio ve-ritatis; sed tamen prohibetur ex causa, quoniam ex frequentis & incauta juratione perju-rium sepe contingit.*

Accedit, quòd etiam supposito quòd ali-116 quis solitus esset dumtaxat verum jurare, sup-posito etiam quòd singulae jurationes per se non excederent culpam venialem; assidue tamen, absque necessitate & utilitate, absque etiam pietate & reverentia Deum in rebus levissimis testem appellare, & non curare ma-lam istam consuetudinem emendare, Deo videatur graviter displicere, & quemdam ip-sius contemptum praese ferre, ut bene Bou-dartius hic: sicut (inquit) semel aut iterum Principis auctoritatem in rebus levissimis in-terponere, potest esse leve; si quis verò assi-due, & quacumque etiam levissimà occasione auctoritatem ipsius interponeret, meritò Prin-cipem graviter offenderet. Unde videtur, & sine dubio tutius est dicere, praedictam con-suetudinem etiam sub mortali esse abdicandam. Huc usque Boudartius.

Ex his sequitur 1º. Confessarium, eos qui 117 jurandi consuetudine implicantur, absolvere non debere, nisi vel pravam illam mortife-ramque consuetudinem exuerint, vel saltem viderit eos pro virili contra eam luctari, & ad eam extirpandam seriò allaborare. Quem in finem S. Carolus Borromæus A&C. Eccles. Mediol. p. 4. monet talibus consuetudinariis

injungenda à Confessario remedia, ut immediate post lapsum in talem jurationem faciant aliquam pœnitentiam, v. g. terram deosculando, elemosynam aliquam elargiendo, talem vel talem orationem faciendo, &c. S. verò Chrysostomus homil. 7. ad popul. Antioch. *Cum videris (inquit) teipsum, vel aliam quemque, vel servorum, vel filiorum, vel uxorem, hoc malo captos, & continue commonescitos, neque correctos, jube non pranos cubare. . . . Talia enim sunt spiritualia, & lucrum facientia, & celeberrimam correctionem. Lingua enim continue tribulata, vel nemine commoneute sufficientem capit admonitionem, à sui compressa, à fame angustata. Homiliâ verò 19. ad eundem, aliud suggerit remedium: Exurgens (inquit) è lecto, & domum tuam egrediens, hanc Evangelii legem repete, videlicet: „ Ego autem dico vobis non omnino jurare, „ & eris idonea tibi disciplina verbum illud.*

18 Collige 2°. profus improbandas esse sequentes opiniones noviorum Casuistarum. 1^a. *Qui ex inveterata consuetudine velut quodam necessario impetu . . . materiales blasphemias profert, vel perjuria, tunc non peccat.* Layman. l. 1. tr. 2. c. 4.

2^a. *Probabilius est, perjurium, ob consuetudinem pejerandi, non esse peccatum mortale speciale, quando est cum inadvertentia naturalis. . . etiamsi operans sit cum habituali affectu ad peccatum . . . nec refert quod inadvertentia oritur ex prava consuetudine aut passione: quia tam passio, quam consuetudo, tollit actualem usum rationis, qui necessarius est ad peccatum mortale.* Filiutius tr. 27. c. 11. n. 318. refertens Suarez.

3^a. *An sit verò peccatum, quando vides consummatam esse consuetudinem, & advertis gravitatem, & periculum ejus? dubium esse potest. Sed etiamsi dicatur tunc esse, nisi detestetur; non tamen postea, quando quis non advertit, de novo peccat. Ideo diximus non esse peccatum speciale. Ibidem.*

4^a. *Qui ex inveterata consuetudine inadvertenter jurat falsum, licet videatur obligari ad consuetudinem confitentiam, tamen communiter excusetur. . . . Quia communiter nemo advertit ad obligationem, quam habet, illam consuetudinem propter eam rationem extirpandi, ne scilicet sua consuetudo sit causa proxima prædicti materialis mali. Et consequenter cum excusetur à peccato, excusabitur à confessione.* Tamburinus Method. Confess. l. 2. c. 3. §. 3. n. 23. aiens idem dicendum de cæteris peccatis blasphemandi, occidendi, vulnerandi, &c.

5^a. *Non tenentur sub mortali peccato conari ad extirpandam consuetudinem, quoties occurrit advertentia istius consuetudinis. Idem l. 3. in Decal. c. 1. §. 5.*

6^a. *Juramenta prolata sine advertentia formali, & per se sufficiente ad peccatum mortale, non sunt in se novum ac proprium & speciale peccatum, propter solam jurandi consuetudinem, qualiscumque sit illa, etsi nondum re-*

tractata; sed tota malitia est in causa, atque ita, ut sint peccata lehalia, exigitur talis advertentia, qualis necessaria est in homine non sic ad jurandum assueti. Sanchez l. 3. c. 5. n. 28. & seqq. Unde c. 8. n. 5. concludit cum Suarez, non esse necessarium juramenta taliter indeliberata confiteri. Vide quæ hac de re dixi tom. 1. l. 10. p. 5. n. 143.

CAPUT XIII.

Secundo præcepto non solum prohibetur juramentum temerarium & perjurium, sed & in vanum assumere sanctissimum Dei nomen, vel etiam sanctissimum nomen Jesu, Maria, &c.

Theodoretus interrogat. 41. in Exodum, 119 **T**ensum hujus præcepti: *Non assumes nomen Dei in vanum*, explicans: *Quidam (ait) prohiberi dicunt, ne quis res vanas, hoc est idola, nomine Dei vocet. Alii, ne quis jurando memetur. Ego autem puto, divinam legem statueri, ne quis nomen Dei pronuntiet sine aliqua ratione, aut docendi, aut orandi, aut necessaria cujuspiam occasionis. Solent enim nonnulli, etiam ludentes, & ridentes, ut incidit, reverendum Dei nomen lingua proferre. Hoc arbitror divinâ lege prohiberi. Si enim consueverint multi pretiosorem vestem diebus festis reservare; multo magis divinum nomen precibus, atque docendi officio æquum est consecrare.*

Dei ergo nomen sine pietate & reverentia 120 non proferendum. Si enim qui diligunt Regem, de ipso sine affectu reverentiali non loquantur; multo minus homo Christianus, qui Deum super omnia diligere honorareque debet, nomen ipsius sine affectu pietatis & reverentia debet usurpare. Qua in re Christianis ruborem injicere debet exemplum Judæorum, qui erga sanctum Dei nomen Jehova, seu Tetragrammaton, tantam habebant reverentiam, ut illud ne maxima quidem cum reverentia auderent pronuntiare. Et nos non pudet sanctissimum nomen Jesu (cælitus illi datum, ut in eo flectatur omne genu, cælestium, terrestrium, & infernorum) sine reverentia pronuntiare. Peccabant quidem Judæi illi quodammodo per excessum; sed nos per tantum defectum, ut etiam in occasionibus vanis, & profanis, reverendissimum illud nomen usurpemus. *Nominatio Dei (ait Spiritus sanctus Eccli. 15.) non sit assidua in ore tuo.* Nec solent homines ea quæ apud ipsos in pretio sunt, v. g. vasa aurea & argentea, ad viles usus applicare; & nos sacratissima nomina Jesu & Maria, sicut & divina verba Scripturæ sacræ, pretiosiora super aurum, & lapidem pretiosum multum, ad nugatoria & vilissima applicare non veremur; & quod pejus est, in impatientia nostra, & in ira exclamare, *ò Deus! solves mihi, &c.* In qualibet etiam admiratione, quali in signum illius, dicere, *Deus, Jesu, quid est hoc!* Et quod iterum pejus est, vinum gustantes, dum sapit, exclamant: *Diabole, quam bonum!* dum

non sapit, Jesu, quam parvum, quam miserum unum! Ita sunt, aliaque ejusmodi, quæ

in penitentibus suis corripere debent Confessores, & in exedris suis Concionatores.

P A R S III.

Amor pius in cultu festorum.

Ad tertium præceptum: Memento ut diem sabbathi sanctifices.

Ost injunctum nobis primo præcepto interiorum Dei cultum, qui in fide, spe, & charitate potissimum consistit; post injunctam etiam secundo præcepto reverentiam magnam, sine qua usurpare prohibemur sanctissimum Dei nomen: tertio præcepto exterior Dei cultus præcipitur, tempusque illius determinatur his verbis: *Memento ut diem sabbathi sanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est: Non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, & filia, servus tuus, & ancilla tua, jumentum tuum, & athena, qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus caelum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requievit die septimo. Ideo benedixit Dominus diei sabbathi, & sanctificavit eum.* Isto proinde præcepto labores corporis prohibentur his verbis: *Non facies omne opus in eo; exercitatio verò in actibus pietatis & religionis præcipitur, cum dicitur: sanctifices, ut scilicet diem illum in commemorandis Dei beneficiis, in Dei laudibus, & gratiarum actionibus, in hymnis, precationibus, sacrificiis impendamus. Et litterale quidem, seu externum, ac cæremoniale sabbatum, ad Judæos dumtaxat spectabat, eratque unum ex præceptis cæremonialibus ipsorum (quæ per mortem Christi antiquata sunt) non enim ad naturæ legem spectabat, prout cætera Decalogi præcepta. Sed aliud est spirituale sabbatum, quod ad Christianos etiam pertinet, & (ut Concilii Tridentini Catechismus explicat) in sancta quadam & mystica quiete consistit, quæ homo à pravis operibus quiescens, in actionibus quæ divino cultui, christianæque pietati conveniunt studiosè se exercet. Spirituale proinde sabbatum jugiter celebrant, qui Deum jugiter amant: quia Deus amando colitur, & non colitur nisi amando. De spirituali illo sabbatho præclare Augustinus epist. 55. aliàs 119. ad Januatum: *Sabbatum commendatum est priori populo, in otio corporaliter celebrandum, ut figura esset sanctificationis in requie Spiritus sancti.... Amant enim requiem, sive pia anima, sive iniqua; sed quæ perveniant ad illud quod amant, plurima nesciunt; nec aliquid appetunt etiam ipsa corpora ponderibus suis, nisi quod anima amoribus suis. Nam sicut corpus tamdiu nititur pondere, sive deorsum versus, sive sursum versus, donec ad locum quò nititur veniens, conquiescat.... sic anima ad ea quæ amant propterea ni-**

tuntur, ut perveniendo requiescant. Et multa quidem per corpus delectant, sed non est in eis æterna requies, nec saltem diuturna; & propterea magis sordidant animam, & aggravant potius, ut sincerum ejus pondus, quo in superna fertur, impediunt. Cum ergo anima... Deo delectatur, ibi veram, certam, æternam invenit requiem, quam in aliis querebat, nec inveniebat. Proinde admonetur in Psalmo 36. "Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.... Illam æternam requiem ubique amamus, sed nisi Deum amando non invenimus.... Ad ipsum autem ignem amoris nutriendum, & standum quodammodo... ista omnia pertinent, quæ nobis figuratè insinuantur.... Unde non inconvenienter intelligimus, ad amorem excitandum, quò ad requiem tendimus, valere omnia quæ figuratè in Scripturis dicuntur: quandoquidem id solum in Decalogo figuratè præcipitur, ubi requies commendatur, quæ ubique amatur, sed in solo Deo certa & sancta invenitur. Spirituale istud sabbatum in cælo erit perpetuum. Ad illud in præsentia piæ animæ jugiter oportet suspirare, & ferventissimè tendere.

CAPUT I.

Quod sabbatum fuit in veteri lege, hoc Dominica est in nova.

Præceptum de sanctificatione sabbathi (ait S. Thomas q. 22. a. 4. ad 1.) *literaliter intellectum, partim est morale, partim cæremoniale. Morale quidem, quantum ad hoc quòd homo deponet aliquod tempus vite sue ad vacandum divinis.... sed in quantum in hoc præcepto determinatur speciale tempus, sic est præceptum cæremoniale. Dies proinde illa sabbathi ab Apostolis potuit in Dominicam transmutari, ac de facto transmutata fuit, justissimis de causis. Tametsi enim tempus omne, omnis proinde dies sit Dei, juxta illud: *Tuus est dies, & tua est nox;* dies tamen Dominica potius quàm sabbatum ad specialem Dei cultum pro Christianis determinata fuit. 1.º quia eo die mundi creatio ortum habuit. 2.º quia eo die Christus ad vitam immortalem resurrexit, & per corporalem resurrectionem suam, spirituales resurrectionem nostram ad justitiam & vitam æternam significavit. 3.º quia eo die Spiritus sanctus in Apostolos, & per ipsos in totam Ecclesiam descendit, Christianisque Christi Spiritum communicavit, & veteri homine destructo, novas creaturas effecit, atque hoc*